

Hvor er det blitt av predikanten?

Når holdt du sist vitnesbyrd? Har du vært personlig når du har prekt? Morsom, frekk, trist? Selv om jeg selv gråt under preken sist søndag, sikter jeg ikke til en form for offentlig utlevering med tårer og snørr og heller ikke til den klamme følelsen fra ungdomstida som enkelte har fortalt meg om, men når nevnte du sist en venn som sleit med ett eller annet eller fortalte om noe som gjorde deg glad? Hvorfor hører jeg prester henvende seg til barn og fortelle søte fortellinger fra virkeligheten, men jeg hører aldri de samme prestene være like personlig ovenfor meg? På vårt siste redaksjonsmøte snakket vi litt om vitnesbyrdet og om det var noe man selv anvendte eller kunne finne på å gjøre. Skepsisen var ganske stor, men i en tid hvor kravet om «det personlige» og «ekthet» er stadig sterkere og hvor folk under 35 er så snille og lyttende at de ikke har sansen for ironi, er det kanskje på tide at predikanten står fram som den person hun er?

Når mine barn surfer på nettet er de glad i rørende, velregisserte fortellinger fra Idol og andre talentprogram (akkurat det er ganske vanlig for barn). En av fortellingene de liker godt er den om Paul Potts. Paul Potts var den første vinneren av Britain's Got Talent og ble selve inkarnasjonen av hva folk i dag søker, en solskinnfortelling i en levende kropp. Fortellingen om Paul Potts er fortellingen om mobbeofferet som vant en hel nasjon og deretter erobret verden med sin sang. Ser man litt nærmere på fenomenet Paul Potts (hans liv er nå blitt filmatisert) handler fortellingen om en mann som innleder ved å fortelle om seg selv som gutt og mobbeoffer, dernest om en operafantast med en flott stemme som har slitt med dårlig selvfølelse/-tillit og som derfor aldri har våget å synge foran folk, men så åpner han sin munn og synger for oss svirken

Nessun dorma slik at salen fylles av glede, tårer og snørr. Hverken mine barn eller jeg er glad i opera, men vi er jammen glad i en god fortelling. Og det er nettopp via hans vitnesbyrd at Paul Potts makter å gjøre Nessun dorma ny og inspirerende – mannen, hans fortelling og sangen. Selv en som er glad i opera må innrømme at Nessun dorma er blitt en sviske, men etter at Paul Potts har fortalt sin fortelling hører vi sangen på nytt og det er da den kan bety noe for oss igjen. Vanligvis truer jeg mine barn med besøk til operahuset om de ikke oppfører seg ordentlig: «Om du ikke rydder rommet ditt tar jeg deg i operaen!» Hadde de hørt at Paul Potts var der...

Kall det pathos om det gjør deg tryggere, men jeg vil kalle det vitnesbyrd, et ord som vekker sterke følelser hos både bedehusfolk og hos de med bedehusangst. For de av oss som aldri har satt sine føtter innenfor et bedehus (vi blir flere og flere og yngre og yngre) er personen i predikanten ikke bare interessant, men nødvendig. Predikanten er ikke farlig, men min følgesvenn om jeg lærer hun å kjenne. Referansen til tidsånden behøver ikke være Paul Potts, eller Susan Boyle som kom året etter, men kan være så og si samtlige TED talks hvor taleren er først flink om hun er underholdende, ekte og vi lærer henne å kjenne litt.

Så hvor er det blitt av predikanten? Predikanten med liten P, men med navn og fortelling.

Redaksjonen har i en tid diskutert hvor mange utgivelser det skal være av NNK i løpet av et år og vi har konkludert. Vi ser for oss seks tykke nummere framfor åtte tynne. Hvert nummer med magasindel og med flere tekstgjennomgåelser. Da vil hver utgivelse kunne ligge lenger på pulten din. I næringslivet kalles det effektivisering, vi velger å kalle det en mulighet til å forbedre hvert enkelt blad.

Lars Martin Dahl

Magasin

Da kirken landet i landet¹

Et viktig 1000 årsminne

Vi samles her på Selje og Selja disse dagene for å markere et viktig 1000 årsminne. Her er stedet og arenaen for «urhendelsen» i den store og lange fortellingen om hvordan kirken begynte å lande i landet fra 1015. Når den 20- årige kong Olav Haraldsson – som nydøpt i Rouen i Frankrike – kommer fra England høsten 1015 med to skip som etter tradisjonen er fulle av prester og biskoper, samt kirkelig utstyr til kirkene som nå skulle bygges og han stiger i land på Selja - hva skjer? Jo, Snorre forteller at idet han går i land så synker den ene foten ned i leira og kongen sier: «Nå falt jeg» - men han ler når Rane snur situasjonen og sier: «Du falt ikke, konge, nå fikk du fast feste i landet, konge!»

Jeg leker videre i tanken med dette bildet av kongen med den ene foten dypt i jorden – og ser for meg at her er den første av de hundrer av stolper som ble festet i landets jord da de eldste stolpekirkene begynte å komme på 1000-tallet for fullt. Herfra Selja skrives på den måten den første linjen i den lange fortellingen om kirkebyggeren Olav i det ytre – og som kirkebygger i åndelig forstand. Da kirken landet i landet begynner individet å tre ut av det norrøne ættesamfunnet og enkeltmennesket ikles verd og verdighet og trer så inn i et universelt fellesskap med alle mennesker. Vi kaller denne fortellingen for Olavstradisjonen. Den er eldre enn Olav og omfatter all kristen påvirkning i landet gjennom flere hundre år og hvor Sunniva-tradisjonen fra vest er den sentrale begynnelse.

Sunniva-helleren på Selja er kalt for 'livmora som fødte kirken i Norge'. Olav ilandstiging her i 1015 utfyller og utsier at herfra ble kirken plantet videre i landets jord. Kanskje så man-

ge som 12-1300 stolpekirker, stavkirker og steinkirker ble festet til jorden og reist mot himmelen i løpet av middelalderen. Når vi slik ser tilbake så er det virkelig grunnlag å si: «Ja, sannelig fikk du godt feste i landets jord, konge»

Ulike tolkninger av hvordan kirken landet i landet
Historikere både i fortid og nåtid har gjerne villet tolket denne fortellingen annerledes ved å hevde at herfra startet en voldsbølge da Olav begynte sin kristning og utbygging av kirken i landet. Det er dvelt mye ved maktperspektivet og slagscener når det gjelder kristningen. Karsten Alnæs sier: «En edruelig drøfting av Olavs rolle må ta utgangspunkt ikke i personen Olav Haraldsson, men i myten om Olav den hellige». Erik Bye sa det slik: «Olav den hellige er den vakreste folkevise som det norske folk har diktet». Med det mente han at i fortellingene om ham, la man inn det fineste vakreste og beste som de nå ville bygge sine liv og sitt samfunn på. Det er mulig i mytenes verden. Det er sannhet på et annet plan. Da kirken landet i landet startet det religionshistorikeren Gro Steinsland kaller et mentalitetsskifte som folket på en spesiell måte deltok i. Hun påpeker den lange veien som folket har gått i denne mentalitetsendringen når men ser hva som har skjedd med de menneskelige og samfunnsmessige idealer i Njåls saga og fram til Draumkvedet. Kristendommens sterke sivilisatoriske potensial, ligger ikke minst i det menneskesyn som den brakte med seg, sier Steinsland.

Synet på menneskets fødsel og død er utgangspunkt for religion og livstolkning

Jeg vil i dette foredraget derfor kort og svært sammenfattede ha fokus på hva som skjedde da kirken landet i landet for hverdagsmennesket, for dets tanker, tro og handlinger – om hvordan et nytt tro- og verdigrunnlag vokste seg langsomt inn i folket og landet.

Når vi skal gå inn i dette så skulle jeg ønske det hadde vært mulig sammen for oss alle å ha sett det teaterstykket som for tiden spilles på Amfiscenen på Nationaltheatret, nemlig, Jon Fosses – «*Morgon og kveld*». Det handler dypest sett om de to hendelser som skaper våre liv – fødsel og død – de begivenhe-

ter vi ikke har noe som helst herredømme over. Jon Fosse sier: «*Det enkle er utrolig komplisert. Som begreper er fødsel og død enkle. Men tenk hva fødsel og død betyr for den enkelte. Det er ubegripelig*».

I dette ubegripelige er det all livstolkning og livsforståelse har sitt utgangspunkt. Det er det som må ligge som en understrøm i all tale om livet og om hvordan vi så tolker det. Det handler om det faktum at vi alle er kastet inn i livet uten å ha blitt spurt på forhånd. Den danske teologen Knud E. Løgstrup kaller dette for alle menneskers «førkulturelle partnerskap». Før mennesket er et åndsvesen og tenkende vesen, er det et naturvesen. Alle er vi i kontinuerlig utveksling med omgivelsene og får gitt luft og all næring. All sann dialog i religionenes verden starter alltid i en felles erfaring av livets sårbarhet og avmakt – det som er felles for alle. I det ubegripelige er det all livstolkning og livsforståelse har sitt utgangspunkt og er felles utfordring for alle mennesker i alle religioner. Da kirken landet i landet kom en total ny forståelse av å leve og tolke disse to hendelsene som fødsel og død er og livsløpet imellom.

Kirkens universelle budskap

Hva var det grunnleggende nye da kirken kom? Det nye var nettopp et budskap som er universelt og gjelder alle uansett alder, kjønn stand og stilling: «Se, jeg kommer med en glede for alt folket»! Alle står nå på lik linje for Guds ansikt. Den gamle norrøne gudeverden var ingen universell religion. Det var en kult og tradisjon rundt ætten og dens hov og hvor det individuelle menneskeverd var et ukjent begrep. Det var ætten som skulle vernes og hevnes, ikke enkeltmennesket. De nordiske guder var ikke evige, som den kristne Gud. De var dødelige og underlagt skjebnens luner.

Kirken hevdet at horisonten må være hele verden fordi den ene Gud hadde skapt alt og alle ting. Gjennom troen på den ene Frelser, som ikke gjør forskjell på folk og at menneskeslekten må sees på som brødre og søstre og behandles deretter. Dette fikk store konsekvenser for synet på det enkelte menneske og på hvordan det menneskelig samfunn skulle bygges og utvikles. Å innta den mest hjelpetregendes perspektiv og yte størst innsats overfor vedkommende, er en kjerne i Olav-

stradisjonen som vårt samfunn har bygget på de siste tusen år. Lyrikeren Rolf Jacobsen sier: "Ingen er barn av sin tid. Alle er vi barn av de 1000 år." Kirkens radikale universelle budskap om alle menneskers iboende verdighet og ansvar for fellesskapet oppløste med tiden det gamle ættesamfunnet. Begrunnelsen for dette nye ansvar mennesket fikk, var hvordan man så på kampen mellom godt og ondt. I norrøn forståelse lå en gude- en jotneverden i evig strid. Mennesket var bare passive tilskuere til dette som en gang skulle ende i fullstendig kaos og ødeleggelse. Kirken kom med den forestilling at mennesket ikke er plassert hjelpeløst mellom disse kreftene, men selv er en kampplass for godt og ondt og har innflytelse på sitt og andres liv og hvor det gode ne gang skulle seire over kaosmakene. Litt forenklet kan man si at i den norrøne mytologien er "godt" og "ondt" plassert utenfor mennesket. I kristendommen blir mennesket selv en arena hvor det gode og det onde kjemper en vedvarende kamp i hvert menneske så lenge det lever.

Sokneinndelingen

For å forstå hvordan kirken, fra 1015 og utover kunne lande i landet, så er sokneinndelingen av landet og byggingen av soknekirkene viktige. Betydningen av budskapet som lød, gudstjenestene og virksomheten i soknekirkene er blitt underkommunisert hevder flere historikere i dag. Ved utbyggingen av soknene, som fortsatt er grunnenheten i Den norske kirke, så ble de gamle begrensede ættegrensene sprengt. Nå var det bygda, stedet der mennesker bodde som ble horisonten og felles ansvarsområde. Dette utvide perspektivet kom med kristendommen og skapte nye og større fellesskap og har hatt enorm stor betydning for utviklingen av fellessamfunnet slik vi er fortrolig med det i dag. Man regner med at sokneinndelingen var ferdig rundt 1150.

Soknekirkene

Sokneinndelingen var demokratisk. Den tok utgangspunkt i det som er felles for alle mennesker - vi fødes, elses, elsker og dør. Alle uansett alder, stand og stilling skulle ha lik rett til å komme til sin soknekirke. Alle barn skulle bli båret til kirken

for å døpes. Vandringer ut i skogen med uønskede barn ble stanset. Dette skapte store sosiale endringer. En annen ny hendelse var at det ble lovbestemt å føre alle døde til en felles dødens hage i soknet, kirkegården. Man skulle ikke lenger hauglegges på gården. Fristelsen til fortsatt å gjøre forskjell på folk ved gravferdene, ligger bak at en erkebiskop i Nidaros må formane sin allmue på begynnelsen av 1300-tallet slik: *"Gjør ved gravferd for all del ikke forskjell på fattige og rike, for da blir alle fattige"*. Forat folk skulle komme til sin soknekirke, måtte det bygges veier. Soknekirkebygging og veibygging hørte sammen. Det ble iverksatt en storstilt veibygging på kryss og tvers i landet. Og biskopene var veisjefer.

Soknekirken og pilegrimen

En annen - skal vi si åndelig demokratisk side ved sokneinndelingen - var at alle tilhørende soknebarn blir definert som pilegrimer. En pilegrim er i kirkens tradisjon den som tilhører og vandrer til et hellige sted. Det er også en måte å gi alle mennesker verd og verdighet på når man sier: "Du tilhører det guddommelige, hellige sted, din soknekirke for du tilhører den treenige Gud - Fader, Sønn og Helligånd!". Derfor ble vandringer til soknekirken kalt rn pilegrimsvandring. I et hyrdebrev til allmuen i hele erkebispeprovinsen, skrev erkebiskop Arne Wade på midten av 1300-tallet: *"Det skal dere alle trofast akte på, enhver især, at dere stadig kommer til dere sognekirke, ydmykt og kristelig. Det er deres pilegrimsvandring"*. Han foreskriver hvordan de skal te seg på kirkegården, i kirken og veien hjem. Vår åndelighet, ble da kirken landet i landet forankret til et fysisk sted!

Lokalkirken og det universelle budskap

Et tredje forhold jeg vil trekke fram ved soknekirken er alle små og store lokalkirkers store betydning for å grunnfeste det universelle budskap i folket og landet Historikeren Hans-Jacob Orning hevder at lokalkirkens betydning for å innarbeide de nye universelle tanker i kristendommen som har fått så stor betydning fram til i dag, er blitt underkjent av historikere. I enhver stor eller liten soknekirke ble kirkens ritualer og kirkelige handlinger forettet. De omfattet alle. Ordning mener at verden

var minst like global i middelalderen i sin forståelseshorisont, for kirken kom med den store fortellingen om at hele verden hadde oppstått med Skaperen og skulle gå til grunne på dommedag og oppstå i Guds paradis. Alle mennesker, hvor enn de bodde, hadde sin lille, men viktige rolle i et universelt, kristent frelsesdrama. Det var ute i landets små og store kirker at den nordiske, kollektive ættemoral med tiden ble vendt til etisk ansvarlighet overfor Gud og medmennesker uavhengig av ætt, stand og stilling, ung eller gammel, kvinne eller mann.

Da kirken landet i landet ble vi innlemmet i den europeiske kulturkrets med store endringer på mange av samfunnets områder:

- Kristning og riksdannelse skjedde paralelt. En embetsstand med et embetsverk organisert etter kirkens mønster grodde fram som skjellettet i rikets og kongemaktens oppbygning bygd på skrivekyndige geistlige. Romerkirkens organisasjon ble langt på vei mønster for oppbyggingen av kongedømmet.
- Det kom en ny inndeling av dagliglivets rytme av hverdagen. Behovet for å måle tiden kom som følge av kirkens inndeling av de mange bønnetider i løpet av dagen. Her utgangspunktet for klokkenes inntog. Nye høytidsdager og festdager kom. Som det er blitt hevdet på den politiske arena i det siste, så har det antakeligvis vært søndagslukket her i landet fra før Olav Haraldsson steg i lang her på Selja.
- Skoledannelser ved bispesetene med skrift og bøkene åpnet for nye verdener på mange områder. Lovet ble nedskrevet og et nytt rettsvesen oppsto. Det er grunn til å minnes at bakgrunnen for skolene ved katedralene var blant annet den kristnes gudstjenestes behov for å lese tekster fra Bibelen.
- Nye samfunnsinstitusjoner som ivaretok mennesker i sårbare livssituasjoner oppsto. Jesu ord om at 'jeg var syk og dere kom til meg', var dypest sett utgangspunkt for hospitalene som kom ved katedralene og klostrene og for diakonalt virksomhet på andre ulike måter.
- Klostrene som kom lærte mennesker et nytt syn på å *være* i verden gjennom alle de ulike virksomheter som foregikk i klosteret. Ikke uten grunn er det sagt at klostrene var Europas oppdragelsesinstitusjoner. Det er en kjensgjerning at hage-

bruk, jordbruk, skogbruk, ulike håndverk så vel som sykepleie og omsorgsarbei, utdannelseinstitusjoner og et mangeartet åndsliv står i gjeld til munkenes og nonnenes virksomhet på en eller annen måte.

Kvinnens status og stilling

Siden vi er samlet på Selje få nevner noe om kvinnens stilling som ble endret da kirken landet i landet. Vi er alene i de nordiske land å ha en kvinne som vår kirkes historie første helgen. De som skriver om kristningen av land og områder trekker frem et generelt trekk at det er ofte kvinnene som først tok den kristne tro. Det er for så vidt et trekk vi finner i evangeliene. For alle som har vært undertrykket på en eller annen måte så er det kristne budskap frigjørende. Forbudet om å sette uønskede barn ut i skogen må ha blitt opplevd som en enorm lettelse for en mor. Regelen var jo at det var faren som alene avgjorde dette. I forbindelse med ekteskap ga kravet om monogami og forbud mot friller samt regelen om samtykke fra begge parter større verdighet for kvinnen i familiekonteksten. At kvinner etter døden også fikk adgang til paradiset, økte deres verd. I Valhall var det kun adgang for menn.

Kirken og naturens livgivende krefter

Ethvert mennesket står fra fødsel til død i en uopphørig stof-
futtveksling med naturen rundt oss og i en vedvarende kamp for eksistensen mellom alle krefter som omgir oss og bor i oss. Det er en underkommunisert side i beskrivelsen av da kirken landet i landet, men som det er viktig å hente fram i vår tid. Fortellingene om hvordan Sunniva og Olav kom over Nord-sjøen til Selja har det til felles at de innvarsler nettopp denne kampen mellom kaos og kosmos, mellom det som truer og det som gir liv. Geografisk skjer det nær det farligste farvannet på norskekysten.

Både Sunniva og Olav kom i båt over åpent hav. Sunnivas farlige og underfulle ferd kjenner vi og hennes vedvarende kamp for livet på Selja. Olavs ferd over havet til Selja skildres også i mytologiske vendinger i den kirkelige tradisjon. Snorre broderer ikke ut, men han sier i en knapp og innholdsmettet setning om Olavs havseilas hit: «De fikk svær storm i havet, så

det så farlig ut». Tradisjonen fortsatte med å skildre hvordan Olav vedvarende kjemper på de gode krefters side og mot alt som truer. «Han dreper troll og bygger kirker», heter det. Kirkebyggingen var altså en kamp mellom gode og onde makter. Der Olav fór frem for å kristne landet skjedde det at kilder sprang fram, berget kløyvde seg så han og hans menn fikk vei videre. Naturen former helgenen og helgenen former naturen og vi får høre hvordan han med sitt vesen ble forbundet med de de livgivende prosesser i naturen. Han ble helgen for alt nærende liv, for bønder og fiskere.

Det første under Olav gjorde i landet da han kom tilbake fra Gardarike i 1030 og for andre gang ta landet tilbake var et natur-under. Vi husker at hæren hans trakk ned åkeren på gården Suul. Bonden blir sint, men Olav bedyrer at Gud vil rette opp skaden. Det skjer etter at kongen har ridd rundt åkeren i forbønn. Her ser vi en fortsettelse av åkeroppvekkingen som var vanlig i norrøn tid med vandring med Frøy-bilder rundt åkrene. Kirken kristnet skikken og bar helgenbilder rundt åkrene i stedet - alt i håp og bønn om grøde og godt år. Denne åkeren på Sul har man i ettertid sett som et bilde på hele jorden som i seg selv er en åker. Er det her et program for fremtidens pilegrimsvandringer?

Vi tror at Olav var sentral under Mostratinget i 1024 da vi fikk den første Kristenretten som begynner slik: «Det er det første i lovene våre, at vi skal bøye oss mot øst be til den hellige Krist om godt år og fred». Fra første stund synes det å ha vært en jordvendthet i vår kristendomsforståelse. Det første vi skal gjøre er å bøye oss mot det livgivende lyset i øst. Den som bøyer seg kommer nærmere jorden. Jord på latin heter *humus* – hvorav ordet *humilitas* kommer og som betyr ydmykhet. Er det slik at for å forstå den kristne tro, selve evangeliet, må vi først bøye oss mot jorden i ydmykhet - vendt mot det livgivende lyset, den oppstandne Kristus sitt sted? For Kristus kom ikke bare for menneskenes skyld, men også for naturens skyld. Hvordan mennesket ble vevet sammen med naturen i fysisk og religiøs forstand fremhever historikeren Erik Gunnes ved å vise til at Kristenretten har bestemmelser om å komme sammen til såkalt sambæringsøl. Man skiulle brygge øl både til Mikkelsmesse om høsten som takk for grøden, og til andre

høytider for å «signe det Krist og Sankta Maria til takk, til godt år og fred» som det het. Ølet er kornet i konsentrert og foredlet utgave og som bringer mennesker i pakt med grokrefte i naturen. Viktigheten av dette kommer også fram, hevder Gunnes, ved at kristenretten foreskrev store bøter for den de som ikke brygget øl til. Denne skikken må kirken ha funnet både mulig og nyttig å overta og kristne den ved å nå vie takken til Kristus.

I Norge ble våre tre helgener gjennom middelalderen nettopp knyttet til årets vekst - til «godt år og fred» *St. Hallvard* har sin minnedag 15 mai når det er såtid i landet og er verneren for alt spirende liv. *Sta. Sunniva* sin dag er ved høysommer, 8 juli, da vokster- og grokrefte er på det sterkeste, Det gir mening at hennes navn kan betyr 'den skjulte sol' og minner om det guddommelige lys og kraft i all vokster. Ved *St. Olavs* minnedag 29 juli, begynner mange steder innhøstingen. Slik forteller tradisjonen om hvordan helgenene og naturen ble koblet sammen.

At menneskers avhengighet av naturens gaver og krefter ble forbundet på en spesiell måte med Kristkirken i Nidaros, forteller den gamle 'olavskatten' som også ble kalt olavskorn. Ennå mens jeg var prest ved Nidarosdomen på 1980 – 90 tallet så var det bønder i Trøndelag som insisterte på å få betale sin Olavsskatt. Det var meget viktig for dem.

Denne nærheten mellom natur og det guddommelige med røtter til da kirken landet i landet, er blitt underkommunisert. Det er gledelig at det skjer en økt bevissthet om denne forbindelsen igjen nå. Det er ikke minst takket være den nye impulsen fra det keltiske som vi har hatt de siste 20-30 år – om at Kristus kom ikke bare for menneskets skyld, men også for naturens skyld. Slik er han den kosmiske Kristus – om hvem Paulus sier: «*For i ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, det synlige og det usynlige*».

To kristendomsforståelser i kamp på Stiklestad i 1030?

Den danske teologen og etnologen, Mads Lidegaard har skrevet en interessant bok i så måte om da kirken landet i Danmark, '*Da danerne blev kristne*'. I Danmark har kristnin-

gen av landet lengre enn i vårt land, vært sett på som noe som kom sørfra, ikke minst ved Ansgar fra Tyskland. Ved å gå inn i folketradisjonens forestillinger om å sikre fruktbarheten på marken, i fjøs og i vugge så finner han ut hvordan dette har levd i folket helt til forrige århundre, Han påpeker her en arv både fra før-kristen tid, og en arv fra den keltiske tradisjon hvor Kristus både kom for menneskenes og naturens skyld. Dette har vært lite fremhevet i dansk kirkehistorie sier han. Hvorfor? Jo, sier han, de skriftlige kilder om kristningen både i Danmark og vårt land er skrevet av kirkens folk i lang tid baketter. Han mener at når man leser mellom linjene, så ser vi en underliggende konflikt om to kristendomsformer – hvor den ene er mer naturvennlig og knyttet til fruktbarheten og den andre mer korrekt teologisk.

Han bringer ut fra dette et nytt aspekt inn i forståelsen av selveste Stiklestadslaget. Han mener, som de fleste, at det ikke var en kamp mellom hedninger og kristne. Det fantes kristne, prester og biskoper på begge side. Det sto, mener han, om to ulike oppfatninger av hva den kristne tro omfattet ut fra at to praksiser som hadde utviklet seg. For å si det mer moderne – det dreier seg om hvilken kirke man ville ha – en mer «rettroende» - eller en kirke hvor man tillot å se de livgivende prosesser i naturen som en del av troens praksis. Lidegaard peker interessant på hvordan den tidlige keltiske påvirkning allerede hadde sterkt feste i landet på 1000-tallet. Det gir grunn til å spørre: Var Selja-tradisjonen, den keltiske påvirkning fra vest blitt kontroversiell allerede på 1000-tallet med fremheving av en kristendomsform sterkt knyttet til naturen mot en mer teologisk teoretisk måte å forstå evangeliet på? Det er ikke tid til å gå videre i dybden på dette men Lidegaard sier det på dansk forsonende måte: «Skal man si noe godt om den mer og mer etablerte kirke så var det at den tross alt var klok og tolerant og lot folk stort sett gjøre det de skulle i fred».

Visjonen om ett brød – delt likt mellom alle

Da Olav satte foten fast i leira på Selja landet kirken i landet gjennom at de mange soknekirker som fra 1000-tallet ble bygget i landet. Sammenfattende kan si vi at de dypest sett er bygget for å dele det ene brød i nattverdsfeiringen likt med alle ut

fra evangeliets universelle visjon om alle menneskers rett til liv. Dette fordi vi alle er kastet inn i livet på like premisser på en jord hvor vi alle som søstre og brødre lever våre liv mellom de to ubegripelige hendelser som fødselen og døden er. Nat-
tverdsbrødet minner oss rent fysisk om at vi lever til alle tider i evig partnerskap med naturen og alt som derigjennom blir oss gitt for å leve fra sekund til sekund. Kirkens liturgier er dypest sett handlinger omkring det som er nødvendig for at liv skal eksistere og leve. Derfor bærer vi naturen inn i kirken Vi bærer vann, brød og vin inn hit – der er de fire elementer skjult tilstede. Kirkens liturger har slik gjennom 1000 år vært stedet for vedvarende, i stadig nye tider, å meditere over det bokstavelig talt helt elementære i tilværelsen - for her ligger livet og evangeliet universelle budskap skjult.

Fotnoter:

- 1 - Foredrag under Nasjonal pilegrimskonferanse på Selje og Selja 5. – 7. juni 2015

Tekstgjennomganger

Julenatt

Julenatt / Ottesang

– torsdag 24. desember / fredag 25. desember 2015

Lesetekster:

Mika 5,1–4a Fredsfyrsten fra Betlehem

1 Joh 1,1–4 Livets ord

Evangelietekst:

Matt 1,18–25 Josef og Jesu fødsel

Julaften er over. Gavene delt ut. Maten fortært. Festgudstjenesten med engler, hyrder og Jesusbarnet er over. Kan hende noen har rukket å rydde litt i heimen etter familiesammenkomsten. Litt ro, litt takknemlighet, litt vemod, litt slitenhet er i ferd med å fylle sjela. Julaften er ganske hektisk for mange. Det spesifikt kristne ved høytiden har lett for å bli borte i travelhet, gavepapir og matos. Julenatt eller ottesang gir oss mulighet til å senke skuldrene og la undringen fylle oss.

Tekstene for Julenatt trekker oss inn i undringens rom. Tekstene er jordnære, himmelvendte, poetiske, jublende, rolige. . . .

Julaften har sin fødselsfortelling slik Lukas forteller den: *Det skjedde i de dager at det gikk ut befaling fra keiser Augustus Det er på mange måter Lukasfortellingen som «eier» jula.* Det er den teksten de fleste nordmenn har hørt i barnehage, på skole eller på årets store gudstjenestedag – Julaften.

Det er imidlertid den andre fødselsfortellingen, den vi finner hos Matteus, som er Julenattens evangeliefortelling. Kirkeårsmessig blir Matteusteksten klemt inn mellom de to kjente fortellingene: Lukas 2 og Johannes 1.

Det er noe så uvanlig vanlig med denne teksten hos Matteus. Den er så jordnær, samtidig som den åpner himmelen for

oss. Den er liksom senket helt ned samtidig som den forteller om engler og profetier. «*Med Jesu fødsel gikk det slik til: . . .*» Teksten fra Mika har det poetiske sammen med det litt eksalterte draget over seg. Den er løftet opp fra jorden, i hvert fall noen desimeter.

*«Du, Betlehem, Efrata,
minst blant slektene i Juda!
Fra deg lar jeg en hersker over Israel komme.
Hans opphav er fra gammel tid,
fra eldgamle dager.»*

Noe av den samme opprømtheten finner vi i 1. Johannesbrev.

*«Det som var fra begynnelsen,
Det vi har hørt,
Det vi har sett med egne øyne,
Det vi så og som hendene våre tok på,
Det forkynner vi:
Livets ord.»*

Det er vakre tekster både hver for seg og sammen. De rommer det som ikke kan rommes. De åpner mørket.

Jeg vil løfte fram Josef i dag

Hva skulle vi gjort uten statister? Alle disse menneskene som stiller opp og stilles opp uten at de har mulighet til å få en Oscar eller Grammy. De blir fort glemt. De er der for å fremheve stjernene og fortellingene. De er navnløse, de er mange, de står, de går, de bare er der. Historiene og fortellingene blir ikke det samme uten dem og likevel så handler det ikke om dem.

Hvem husker egentlig statistene? Det må kanskje bare være den nærmeste familien. De som i et lite øyeblikk kan se en de kjenner fordi de vet akkurat når deres egen statist dukker opp. Josef, et barn av jorden, en sønn, en bror, en kjæreste, en mann, en far, en som hørte til blant de som arbeidet med hendene. Snekkeren Josef hører vi ikke mye om i evangeliene. Markus og Johannes nevner ham ikke i det hele tatt. Matteus og Lukas har ham kun med i oppstarten, deretter blir han helt

borte.

Josef er bare i skyggene av de hendelser som blir beskrevet. Han er som en statist man bare har bruk for en kort stund. Han skal kun være med i enkelte scener.

Og her er han. Litt hovedperson, men ikke helt. I vers 16 blir Josef introdusert i Jesu genealogi slik Matteus gjengir den. Josef sin plass blir tydeliggjort – han er sønn av Jakob, og han er Marias mann. Og det var av henne Jesus ble født. Det blir helt klart at det er Maria som har fokuset, ikke Josef. Mannen Josef blir introdusert som Maria sin mann! Josef blir den nødvendige statisten. Det er i denne teksten fra Matteusevangeliet vi for alvor blir introdusert for Josef. Rent faktisk så er det jo nesten kun her han blir presentert for oss. Det var derfor jeg ville løfte ham fram.

Det er noe med natta

Jeg bor slik til at det er fullstendig mørkt utenfor stuevinduet nattestid nå om vinteren. Det er noen få lyspunkt langt borte, ellers er det ingen «kunstige» lys som ødelegger natta. Det blir kun natta sitt eget lys som lyser opp skipsleia utenfor huset. Mørket gjør at jeg ser alle båtene som seiler forbi. De kommer som ildfluer i hvitt, grønt og rødt. Hvert lys synes så godt om natta, hvert eneste lys.

Sånn kan det være i menneskelivet også. Når tvil, mørke eller ensomhet legger seg rundt en, da er det natt (NB! Da snakker jeg ikke om patologisk angst, depresjon og lignende). I natta kommer alle lys til syne.

Kan hende Josef drømmer om Maria denne natten. Han har nok gått og tenkt på de drømmene som ble ødelagt – Maria var blitt med barn og det var ikke han som var årsaken. Han ville skille seg fra henne i stillhet for «ikke å føre skam over henne». Josef sine framtidsdrømmer og framtidsplaner ble endret. Maria var gravid.

Det er da natta åpner seg for ham. I en drøm blir han møtt av Guds sendebud. Engelen forteller ham hva som har skjedd og hva som skal skje. Dører som Josef ikke ante at fantes åpner seg og nytt liv, nytt lys, ny framtid åpner seg for ham der – om natten – i drømme. Og Josef våkner til en ny dag.

Det var denne natta det hele snudde.

Josef, statisten, blir for et kort øyeblikk hovedpersonen.
Ikke vær redd. Ta Maria hjem til deg som din kone.
Barnet er av Den hellige Ånd.
Maria skal føde et barn, og du skal gi ham navn.
Han skal hete Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.

Han skal hete Jesus – Gud frelser – og det er du som skal gi ham navnet.
 Så blir Josef gudfar og gir ham navnet.
 Josef sin rolle er over. Maria og Jesus fortsetter.

Det var denne natta det hele snudde og en ny dag begynte.
 Kan hende det er der vi skal begynne denne Julenatta.
 Natta som blir vendt til en helt ny dag. Til helt nye muligheter.
 Ja, dører kommer til syne som vi ikke ante at var der – og de åpnes!
 Det er ingen drøm.
 Josef drømte for oss.
 Drømmen er blitt oss fortalt av Matteus.
Hun skal føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.
 Det er ikke lenger en drøm.
 Det ble til virkelighet denne julenatten.
 Nytt lys, nytt håp, nye dører.

Hymne til Josef

*Den unge Maria vandret
 engang til Betlehem by
 forteller den gamle legende
 som alltid er like ny*

*Det var ikke rom i herberget.
 Men stallen var lun og varm.
 Så fødte hun der sin første sønn
 støttet av Josefs arm.*

Stjernesoler og vismenn.

*Hyrder og englekor.
Hva tenkte den mørke Josef
som aldri mælte et ord?*

*Gjennomstrålet av himmelsk glans
lyste de hellige to.
Hva tenkte den mørke Josef
som bare var trofast og god?*

*Kan hende han svøpte sin kappe
litt bedre om barnet og moren.
Slik vernet han ordløs menneskets drøm,
den hellige Josef av jorden.*

Inger Hagerup

Olav Rune Ertzeid
Prost, Nord-Helgeland
olav.ertzeid@alstahaug.kommune.no

Juledag brer seg lysende over jorden

Juledag – fredag 25. desember 2015

Lesetekster:

Ordsp 8,1–2.22–31 Visdommen og bygningsmannen

Hebr 1,1–6 Utstrålingen av Guds herlighet

Evangelietekst:

Joh 1,1–14 Ordet ble menneske

*"Hør, Visdommen roper,
stiller seg på toppen av høydene,
ved veien, der stiene møtes. Hør!«*

Det nærmer seg jul. Det er jul.

I en krybbe et sted i verden ligger et barn.
Han er sendt av Gud og hans navn skal være Jesus.
Vi går til kirken. Feirer mysteriet.
Verden er brått blitt vakker.

Når natten er over, stiger juledag frem.
Mild og blid. Den har en egen kritthvithet ved seg.
Utover jorden brer den seg lys og strålende.
Favner hvert et menneskebarn.
Favner deg og meg.

Samtidig som det er jul er det også september,
når dette skrives.

Innover Europa strømmer det mennesker.
De er på flukt over landegrensene.
De har hvert sitt navn, hver sin historie, hvert sitt hjerte.

De heter Abdulrahman, Abeer, Aida, Anna, Aras, Augin.
De heter Burhan, Dalal, Ezra, Hani, Mariam.
De heter Java, Kalila, Majda, Munira, Roshni.

De blir filmet mens de går langs høydene, veiene, stiene.
Mens de kryper gjennom et hull i piggrådgerdet mellom
Ungarn og Østerrike.
De blir filmet mens de dør i en båt på Middelhavet.
De blir avbildet i aviser, på tv.
Ser du øynene deres?

Bak dem ligger familie, fedreland, fortid.
Foran dem ligger et håp om et annet liv, et tryggere liv.
De er på vei inn i fremtiden.
Med tomme hender.
Med knuste hjerter.
Og likevel setter de den ene foten foran den andre.
De går og går.
Kan ikke se seg tilbake. Må se fremover.
Bærende på gråtende barn passerer de grense etter grense
i Europa. Leter etter husrom og hjerterom.

«En gang for lenge siden bodde en far alene med sin sønn langt ute på den russiske steppe. Julen nærmet seg, og faren forklarte at dette var den fest da Guds sønn skulle komme til alle mennesker. Da så kvelden for Herrens fødsel kom, satt de to og ventet. Sent på kvelden kom det en fattig tigger til gårds. Han var gammel og fordrukken, kledd i filler og luktet ille. Faren reiste seg, bøyde seg til jorden for ham, slik som skikken var på de kanter, gav ham mat og drikke og en saueskinnspeles til å holde kulden ute. Da så tiggeren var gått, satte de seg igjen ned og ventet. Til slutt ble sønnen utålmodig og sa til faren: ”Far, kommer ikke Guds sønn snart?”

”Sønn,” sa faren, ”men har du ikke skjønt det?
Denne tiggeren, det var Guds sønn.”»

Hvordan gjenkjenne Guds sønn? Hvordan ta imot Guds sønn?

I desember kommer barnehagebarna til kirken i cherrox og vinterdresser. De er tre år og fire fem seks. De små kroppene i det store rommet. Nå skal de vandre julefortellingen. Oppleve det hellige.

Alice, Selma, Lukas, Martin.
Augustus skriver barnas navn inn i manntallet.

Så kler de seg ut. En får bære Betlehemstjernen.
En får være Maria i blå kjole. En får være Josef i striekjortel.
Noen er engler. Andre er hyrder. De bærer på lys og sauer.
Har glitter i håret. Vandringen går langs kirkebenkene.
Vi er på vei til Betlehem.

En stemme høres i kirkerommet og på nattehimmelen.
Det er engelen Gabriel som synger:
Ære være Gud i det høyeste. Og fred på jorden!

Fremme ved alteret står krybben med barnet.
Det er som om et lys stråler og treffer barnehagebarnas ansikter.
De vet godt hvem Jesus er! Han ligger jo der. I krybben.
De har sett det selv. Med sine egne øyne. Der er Jesus.

Så enkelt kan det gjøres. Så enkelt kan de minste barna gjenoppleve fortellingen om den gangen Jesus ble født på jorden.
Så enkelt.

Inkarnasjonens mysterium.

Hvem kan forklare det? Hvem vil forklare det?
Da Gud ble menneske. Da Gud tok bolig og ble menneske.
Kjøtt og blod som deg og meg. Og samtidig så mye mer.

Som i avbildningene du finner i katolske hjem:
Jesus med et strålende hjerte på utsiden av kroppen.

I Ordspråkene i det gamle testamente kan vi lese om Visdommen:

”Herren bar meg fram som sitt første verk,
før hans gjerninger i fjerne tider.”

Johannes evangelisten skriver i sitt evangelium:

”I begynnelsen var Ordet.
Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

Han var i begynnelsen hos Gud.
Alt er blitt til ved ham, uten ham er ikke noe blitt til.

Det som ble til i ham, var liv, og livet var menneskenes lys.
Lyset skinner i mørket, og mørket har ikke overvunnet det.”

I romanen Victoria (1898) skriver Knut Hamsun:
«Kjærligheten er Guds første ord, den første tanke som seilet gjennom hans hjerne. Da han sa: Bli lys! ble det kjærlighet. Og alt han hadde skapt var såre godt og han ville intet ha ugjort igjen derav. Og kjærligheten ble verdens opphav og verdens hersker; men alle dens veier er fulle av blomster og blod, blomster og blod.»

Alle disse tekstene er en del av vår verdenslitteratur.
De kan leses igjen og igjen.
Og de kan trenge dypere og dypere inn i kroppen.

Tekstene tar bolig.
Ordet tar bolig.
Kjærligheten slår rot i hvert et fattig sinn.

Den ble født da dypene ikke fantes.
Før jorden ble til.
Før fjellene og høydene var på plass.
Den var der da.

Den er der nå.
Den faller aldri bort. Tar ikke slutt.
Den svever over vannene.
Inntil den en dag i historien blir kjøtt og blod.

Kjærligheten blir et barn.
Lagt i en krybbe i en stall.
Jesus Kristus.
Barnet som stråler med et eget lys.

Tre ganger ser jeg ned i krybben.
Som en visjon.

Første gang er det barnet jeg ser.
Jeg tar ham opp,
vugger ham i armene mine,
holder ham tett ved hjertet.
Lyset stråler fra ham til meg.

Med barnet i armene,
ser jeg enda en gang ned i krybben,
og da ser jeg dette mysteriet:

Krybben er full av de vakreste blomster.
De velter utover. I alle slags farger.
For kjærlighetens veier er fulle av blomster.
Som Hamsun sa. Blomster.
Sprer seg utover jordkloden.
En egen skjønnhet.

En tredje gang ser jeg ned i krybben.
Og nå ser jeg:
Frem fra blomstene, fra Jesu krybbe strømmer det mennesker.
Milliarder av mennesker skrider frem.
Går ut av krybben, går ut i verden.
Våre brødre, våre søstre.

Når barnehagebarna kommer tilbake til påske,
kikker de i krybben, venter å finne Jesus.

Men nå er krybben tom. Korset er tomt. Graven er tom.
For kjærlighetens veier er også fulle av blod.
Som Hamsun sa. Blod.

På den tomme graven legger barna påskeliljer,
laget av gult krepp-papir og piperensere.
Og atter velter blomstene frem.

Det er september. Tre måneder til jul.
Gjennom Europa går en strøm av mennesker.
De har forlatt hjemmene sine, eiendelene, det kjente.
Nå er de flyktninger. I ansiktene deres finnes frykt og smerte.

Igjen ser jeg ned i krybben.
Hvordan gjenkjenne Guds sønn?
Hvordan ta imot Guds sønn?

"Far, kommer ikke Guds sønn snart?"
"Sønn," sa faren, "men har du ikke skjønt det?
Denne tiggeren, denne flyktningen, dette mennesket,
det var Guds sønn."»

Når natten er over, stiger juledag frem.
Utover jorden brer den seg lys og strålende.
Favner hvert et menneskebarn.
Favner deg og meg.

"Hør, Visdommen roper,
stiller seg på toppen av høydene,
ved veien, der stiene møtes. Hør.
Den roper:"

I hjertet ditt står en pil.
Den heter kjærlighet.

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd,
som det var i begynnelsen,
så nå og alltid og i all evighet. Amen.

Kilde:

Per Bjørn Halvorsen, *Når Gud blir medmenneske*
fra *Katolske prekener*, St. Olav forlag, 1989

Salmeforslag:

2, Folkefrelser til oss kom
36, Her kommer dine arme små
38, Mitt hjerte alltid vanker
40, Å, kom nå med lovsang

Bibelsk salme: 912, Et barn er oss født
Til dåp: 582, Milde Jesus
Til nattverd: 602, Lat kvar jordisk skapning teia

Margaret Snilsberg
Sokneprest i Rolvsøy sokn i Fredrikstad
marsni@fredrikstad.kirken.no

De kjenner ikke Gud

Stefanusdag / 2. juledag – lørdag 26. desember 2015

Lesetekster:

Klag 3,52–57 Nå er det ute med meg

Fil 1,27–30 Kjemp for evangeliet

Evangelietekst:

Joh 16,1–4a De skal støte dere ut

Tekstgjennomgang i Nytt norsk kirkeblad

Om dagen og teksten

Som kjent er ikke Stefanusdagen midt i julefesten noen lett dag å preke over. Mange slipper det også fordi Stefanusdagen blir juledagen de mange steder som ikke hadde gudstjeneste første juledag. Men noen må ha den, og ofte er det også dåp denne dagen. Det tilsier at også juleevangeliet må lyde til tross for forfølgelsesmotivet. Og det lar seg gjøre.

Evangelieteksten bærer preg av at Johannesevangeliet har blitt til etter at bruddet mellom kirke og synagoge var et faktum omkring år 90. Derfor har Johannesevangeliet også en slik polemisk tone mot jødene (8,31ff). Her er ikke motstanderne, som hos synoptikerne, fariseerne, de skriftlærde og overprestene, men jødene. De kjenner verken Faderen eller Jesus Messias, er domsordet i dagens tekst.

Prekenen og juleevangeliet

De kjenner ikke Gud, er utsagnet som møter oss i prekentekest. Det er ikke det sekulære menneskets spørsmål om Gud finnes, som møter oss, men mer diskusjonen: Hvordan er egentlig Gud? Julas budskap vil si oss noe om det. «Men okse der og asen stod, og så den Gud og Herre god» (Salme 27,4) synger

vi. Okse, esel og menneske har noe til felles. Vi er pattedyr. Pattedyra har flere trekk felles: 1) Avkommet har en lang opplæringsstid før det kan klare seg selv. Den er lengst hos mennesket. 2) Pattedyra leker. 3) Pattedyr har separasjonsskriket. Avkommets angst når det blir skilt fra foreldra. Det er ikke slik hos alle dyr. Hos krypdyra må avkommet klare seg selv fra dag én. Her rår virkelig en kamp for å overleve. Derfor er det kanskje ikke så rart at krypdyra har blitt metaforer for ondskapen. Det er slangen i Edens hage. Det er Leviathan. Det er dragen i Johannes Åpenbaring.

Julas budskap knytter an til separasjonsskriket. Det augustinske «Gud, du har skapt oss til deg, og vår sjel er urolig inntil den finner hvile hos deg». Og veien til gudskjennskap går gjennom selverkjennelse. Det handler om å få kontakt med denne hungeren i seg. Mange synes det er ikke så lett i jula, med fest, glede, samvær, latter og moro. Hvem kjenner da på sjelens hunger? Men kanskje nettopp da er det dem som kjenner på det. Bak fasaden av latter og vellykkethet er det hjerter som gråter. Og mange kjenner at hungeren blir desto sterkere når forventningene om fest og moro er tydeligst.

Augustin har satt ord på det eksistensielle separasjonsskriket, som sitert over. Det samme har også Johan Olof Wallin i diktet «Var är den Vän som överallt jag söker?» Teksten kan finnes på Internett for dem som vil bruke den. Simone Weil har også satt ord på det: «Sjelen hungrer. Et barn stopper ikke å gråte av sult om vi sier at det ikke finnes noe brød. Men faren er ikke at sjelen skal tvile på om brød finnes, men om den overtaler seg selv, ved en løgn, til å tro at den ikke er sulten». Det kristne evangelium har noe å si disse, og det er julas budskap, om Han som leter etter oss, om Han som oppsøker det fortapte for å frelse det. Eller som det lyder i leseteksten fra Klagesangene: «Du kom den dagen jeg ropte, du sa: Vær ikke redd!» Så er det også slik som det står i det siterte verset fra Klagesangene: Evangeliet må tilsies oss. Bare på den måten blir prekenen et nådemiddel. Altfor ofte blir det snakket om evangeliet. Menigheten har behov for at evangeliet får lyde som et *tilsigelsesord*.

Forfølgelse

Teksten handler også om forfølgelse. Vi kjenner til det, hvordan minoriteter har blitt forfulgt. Det var de første kristne kår. Og det verste er at forfølgelse av minoriteter har blitt sett på som en gudstjeneste (v.2). En gang var de kristne offer, en annen gang har kirka selv forfulgt jøder, avvikere, kjettere m. m. Vi kjenner til det også fra dagens verdensbilde. Minoriteter forfølges. Noe tankevekkende fra den nytestamentlige verden er jo å konstatere at han som selv var forfølger, og endog var med på steininga av Stefanus, ble en kirkas største teologer, nemlig Paulus.

Men hva gjør vi overfor dem som har meninger vi ikke liker? Vel tar vi ikke livet av folk, men hva gjør vi for å bringe disse meningene til taushet? Vi fortier, vi unngår kontakt med, vi vil ikke høre på. Vi har inntatt dommersetet og stemt noen ut. Det er mange måter å felle dom på. En er å ta livet av. En annen er å stenge ute eller bryte kontakten med. Dette blir gjort fordi vi ikke kjenner Gud, var dagens evangelietekst. Å kjenne Gud innebærer å innse at det er én dommer over menneskene, og det er ikke meg. Jeg sitter ikke inne med fasiten. Vi bekjenner at Jesus Kristus skal komme igjen for å dømme levende og døde. Han er dommeren. Jeg er bare en medvandrør på jorden.

Mer presist var det også uttrykt «de verken kjenner min Far eller meg». Gud er Faderen som sender frelseren. Han vil frelse mennesker, ikke fordømme. Det er også vårt kall: å bygge fellesskap, snakke med mennesker, gå i dialog med, lytte på, be for. «Velsign, forbann ikke».

Epistelteksten talte om dette. Dere står i kampen, som også innebærer lidelse. Vår drøm er vel å triumfere, å vinne, å gå fra seier til seier. Men den seirende kirke hører evigheten til. Vi kjenner bare den stridende kirke. Vi kan godt legge Piet Heins ord på sinnet: «Den drøm, som dypest/ i ditt hjerte rinder,/ er den at stå/ som ubeseiret vinner./ Men dét, der står/ som målet for din skaper,/ er måske drømmen om/ den gode taper». (To idealer v/Piet Hein). Kanskje springer forfølgelser dypest sett fram av dette at jeg og mitt parti skal vinne, og ikke den ydmyke bønn fra Fadervår: «la din vilje skje», «la ditt rike komme». Forfølgeren identifiserer sin vilje med Guds vilje, og har glemt

den ydmyke erkjennelsen at også jeg trenger korreksjon.

Men finnes det ikke bekjennelsessituasjoner der vi ikke kan inngå i dialog, men må avlegge en bekjennelse, som for eksempel overfor nazismen under krigen? Jovisst, bekjennelseshandlinger er overfor makten; overfor medvandrere og de avmektige har vi samtalen. Forfølgelser opptrer når makten vil bekjenne og triumfere. Det burde ikke være kirkas språk.

Salmer

Inngang: 36,1-5 *Her kommer dine arme små* Mellom tekstlesninger:
77 *Du Ord frå alle æver* Etter prekenen: 76 *Joleklokker over jorda*
Før nattverd: 45 *Mitt hjerte alltid vanker* Nattverd: 532 *Guds kirkes*
grunnvoll ene Avslutning: 60 *Gud sin egen Sønn oss gav*

Harald Peter Stette

Lektor ved Frederik II vgs. i Fredrikstad

h.p.stette@gmail.com

Simeons romjulsdrøm

Romjulssøndag – søndag 27. desember 2015

Lesetekster:

Jes 66,10–13 Gled dere med Jerusalem

Rom 11,33–36 Hvor ufattelige hans veier

Evangelietekst:

Luk 2,25–35 Simeons lovsang

Romjulsdrøm

I Romjulsdrøm tegner Alf Prøysen et bilde av "saligheta" ut fra en fireårings drømmebilde. Prøysen-visa ånder av trygghet, harmoni og trøst. Verden er på stell. Foruten bestemors trygge fang finnes det også en storebror som ordner opp dersom man skulle møte både skumle bikkjer og farlige unger langs "væga". Tett ved sida si hadde det også vært ønskelig å hatt ei litt eldre jente når man en romjulsdag var på veg til det fredsommelige "Bæssmorhuset" utkledd som julebuk. Og bestemor, hva opplever hun når barnebarnet "klampe inn på høge hæler og kvinke julebokkmål: "Godkvell, godkvell". Bestemor – som sitter der alene - blir trøstet: "Så kom det julebok å en stakkars lell".

Dagen

Det er vel gjerne tredje juledag Prøysen har i tankene når han skriver denne visa? Tredjedag kommer etter toppunktet julaften, og derpå en litt søvni 1. Juledag, for ikke å snakke om annendag. Nå i 2015 faller sannelig også tredje juledag på en søndag. Og noen skal ha gudstjeneste, også da! Mekan til opphopning av helligdager! Det kan føles som om lufta har gått ut av ballongen lenge før tredjedagen «rinner», både for barn, eldre folk og – ikke minst - for prester som skal servere

livstolkning også nå når hele julefortellingen liksom for lengst er brukt opp. Tomhet i lufta?

Helligdagsreformen

27/12 – tredje juledag, var helligdag inntil Helligdagsreformen 26. oktober 1770. Da avskaffet kong Christian 7. elleve fest- og helligdager. Reformen hadde flere begrunnelser, dels økende sekularisering som følge av opplysningstiden, dels behov for ytterligere avstandtagen til ”det katolske”, men kanskje først og fremst fordi ”ledighet” ble et sosialt problem i en tid hvor et økende antall mennesker ikke lenger brukte helligdager til det de var ment for: gudelige sysler. I kongens forordning heter det at *”deslige Dage dog mere blevne anvendte til Lediggang, og andre deraf flydende Laster, end til en sand og alvorlig Gudsdyrkelse”* (<http://www.giraffen.dk>). Før reformen var dagen også minnedag om apostelen Johannes’ død.

Tekstens tema og motiv

Evangelieteksten handler om en småbarnsfamilie og deres møte med en eldre mann i Jerusalems tempel, selveste ”katedralen” i den jødiske gudsyndelsen. I konteksten (Luk 1-2) hører vi også om eldre mennesker (døperens foreldre), om templet (Sakarjas prestetjeneste) om to småbarnsfamilier (Johannes og Jesus’ foreldre) og om barndom i Jerusalem (Jesus som 12-åring i templet). Selv om Jesus’ familie bodde ute i distriktet, var de kjent med den religiøse hovedstaden. *”Hvert år pleide Jesu foreldre å dra til Jerusalem for å feire påske”* (Luk 2, 41). Nå hadde de i tillegg også andre begrunnelser for å reise til templet, knyttet til kultisk renselse og omskjæring (Luk 2,27), foreskrevet i de jødiske helligdomslovene (jfr. 3. Mos 12).

Tekstens hovedtema - det teksten handler om - er ”Herrens frelse” (v. 30). Tekstens motiv, altså det teksten handler om på

det ytre, konkrete planet, er "barne-løftet". Gamle Simon løfter barnet opp i sine armer (v. 28). Det er den konkrete handlingen, motivet eller bildet, som tegnes for våre øyne. Denne handlingen konkretiserer (gir uttrykk for) det teksten handler om: Her er Gutten, vår frelser. "Barne-løftet" utløser lovsang, et gledeutbrudd over at "Herrens frelse nå (endelig!) har kommet:

29 *«Herre, nå lar du din tjener fare herfra i fred,
slik som du har lovet.*
30 *For mine øyne har sett din frelse,*
31 *som du har gjort i stand like for ansiktet på alle folk,*
32 *et lys til åpenbaring for hedningene
og ditt folk Israel til ære.»*

Simeons lovsang

Simeons lovsang kalles "Nunc dimittis" etter de to første ordene i Vulgata. Lovsangen har ofte vært brukt i kirkelige liturgier, særlig i kompletorium (lat. avslutning) og i "even-song" (kveldssang). Nunc dimittis kan gjerne oversettes med det militære uttrykket "tre av" (*now you dismiss*). Det er gamle Simeon som nå skal "tre av". Han er innstilt på å dø for nå har han fått den trøsten (Luk 2,25) han har lengtet etter. Nå har barnet endelig kommet til "Bæssmorhuset" (hvis vi tillater oss å trekke inn Prøysens trøstemotiv), eller til Israel, som er den rette adressaten for trøsten i vår tekst. Nå holder Simon "Guds løfte" i sine egne armer. Han løfter barnet opp i armene, og gleden strømmer på. Denne gleden opplever alle som for første (og andre) gang holder eget barn i armene. Denne gleden blir også uttrykt i dåpsliturgien når vi holder barnet frem for menigheten og sier: Dette er NN, vår søster og bror i Kristus.

Alderdommens trøst

Siden Simeon er ved livets slutt, må vi vel kunne tenke at "Israels trøst" (v.25) også henspiller på «foregripende sorg», sorgen over det forestående tapet av eget liv. Livskvellden kan også gjøre sinnet tungt, selv om man har funnet "fred med Gud". Dersom man har begravelse i romjulen, finnes det flere motiv for en preken om Simeons forestående inngang til evigheten. Mange dør "i fred", også i dag, men likevel er det knyttet sorg og vemod til egen avskjed. Derfor trenger vi trøst, noe Grundtvig har satt ord på i ett av sine mange dikt:

*"Vor Alderdoms Trøst og Støtte-stav,
Det er den Aand alene,
Som Frelseren os til Trøster gav,
Med sterke ord og rene."*

Grundtvig skildrer også den gledene menigheten opplever når den blir trøstet av Guds løfter:

*"Guds Menighed har det lyst og godt
Paa sine gamle Dage: ...
I Hjertet Fred, og Smil på Kind,
Guds Paradis for Øie!"*

Grundtvig henviser til trøstmotivet som vi finner i Joh 14. Her sier Jesus at vi ikke skal være engstelige (v.1) for Talsmannen er på vei: "Jeg lar dere ikke bli igjen som foreldreløse barn" (v.18). I en King James versjon står det slik: "I will not leave you comfortless".

For Grundtvig er alderdommens trøst den *ånd* som følger Jesus, han som gamle Simeon møtte som et lite barn. Vi har ofte også hørt – gjennom våre språklige konvensjoner - at barn kan være "alderdommens trøst". Foreldre som får barn sent (jfr. døperens foreldre), eller de som får en attpåklatt når alle ungene er på vei ut av huset, kan finne stor trøst i dette barnet. Da har man gjerne selv blitt litt eldre, barneproduksjonen var egentlig over, og man kjente kanskje en dråpe melankoli over livet? Og det er ikke så rart når man vet at det å "oppfylle jorden" er tillagt menneskets største mål og mening

(jfr. 1. Mos 1,28). Det er ofte sorg knyttet til avslutningen av foreldrerollen. Når barna flytter ut, kan det bli tomt i huset. Barn kan derfor være alderdommens trøst.

Trøst mitt folk

I Bibelen er trøsten (som vi også finner i leseteksten fra Jesaia 66,13) fremfor alt knyttet til at Gud griper inn med sin frelse. Jesaia (40,1,6,8) profeterer kjente trøsteord for Israel:

"Trøst, trøst mitt folk, sier deres Gud... En røst sier: "Rop ut"! Jeg svarer: "Hva skal jeg rope"? "Alle mennesker er gress, ... gresset tørker bort, blomsten visner, men ordet fra vår Gud står fast for evig."

Profeten Jesaia gir to grunner til at Gud gir trøst:

- 1) Eksilet i Babylon på 500-tallet fvt.
- 2) Menneskets dødelighet.

Under fangenskap og okkupasjon får messiashåp gode vekst-vilkår. Trangen etter (politisk) frelse og frihet er et sentralt bakteppe for Bibelens messiashåp. Okkupasjon, etnisk rensing og politisk undertrykkelse, som på Jesaia ´ tid, skaper mye frykt og død. Menneskeliv svinner hen som gress. Dødelighe-ten viser seg tydeligere enn ellers når okkupasjonsmakter farer brutalt frem. Mennesker blir som gress. De trækkes ned. På Simeons tid var Palestina inne i en over 400 år lang romersk okkupasjon (fra 63 fvt. til 395 evt.).

Til prekenen

Et ungt par får barn. Et gammelt par finner trøst. Gutten Jesus vokser opp og "forsvinner" som 12-åring. Bekymrede foreldre ... Alle disse hendelsene, som vi møter hos Lukas i de to første kapitlene, er hendelser som det "menneskelig sett" er lett å identifisere seg med. Dermed gir de også takknemlige motiver (bilder) til en preken.

Det mangler altså ikke på gode og livsnære prekenmotiv i Lukas ´ to første kapitler, motiv mange kan kjenne seg igjen i, dersom man vil vinkle prekenen mot noe familienært. Det kan være aktuelt dersom menigheten har vært så strategisk at den

har lagt menighetens juletefest (med servering av Betlehem-suppe, juletrengang og poser til barna) til etter gudstjenesten på denne "kjedelige" tredje-dagen.

Hvis man vil finne litterær inspirasjon som bakgrunn for å skildre Jesus-familiens reise til (og opphold i) Jerusalem, kan man lese den glimrende skildringen i nobelprisvinner (1998) Jose Saramagos bok "Jesusevangeliet" (Cappelen 1993:83ff.). Her finnes mye godt stoff til en fortellingspreken, i en familie-gudstjeneste.

Med ønske om en god og velsignet jul!

SALMEFORSLAG

58 (Kling no, klokka!)

54 (No koma Guds englar/salmen kan deles opp med tekstlesing mellom)

808 (Med fred og glede/ Bibelsk salme over Simeons lovsang)

310 (Sørg du for meg , Fader kjær)

59 (Nå vandrer fra hver en verdenskrok)

Frank Oterholt

Rådgiver for Borg bispedømmeråd

fo528@kirken.no

Nyttårsaften

Nyttårsaften – torsdag 31. desember 2015

Lesetekster:

Klag 3,22–26 Herrens miskunn er ikke forbi

1 Joh 1,5–7 Dersom vi vandrer i lyset

Evangelietekst:

Matt 11,25–30 Jeg vil gi dere hvile

*Slik allting holder og blir
holdt av noe annet enn seg selv*

Slik skriver Stein Mehren i diktet som begynner med de vakre og sterke ordene:

*Jeg holder ditt hode i mine hender, som du holder mitt hjerte i
din ømhet.*

Når jeg sitter i et kirkerom blir jeg påminnet dette om å bli holdt, slik Mehren skriver. I Hamar bispedømme har vi flere flotte korskirker, og jeg liker å tenke på at i en korskirke er kirkerommet Kristus på korset, som vi sitter i, slik Kristus bærer oss alle. Alteret er Kristi hode som vi lener oss mot og hvorfra vi får høre:

*Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder,
og jeg vil gi dere hvile.*

Dette er gode ord. Til hvile og trøst. Og jeg tenker at her er det også et kall. Et kall til igjen og igjen hvile i dette, og samtidig bygge kirken som et trygt sted.

Alf Prøysen har gitt oss et bilde av bestemorfanget. Bestemorfanget som ei favn der en har våget å fortelle og si det som det er. Ikke alle har opplevd ei bestemor slik, men har kanskje

fått oppleve andre fang som har rommet disse godhetens dimensjoner.

På årets siste dag er det tekster som uttrykker en nådig Gud, som alltid er barmhjertig og innbyr til den trygge favn som gir hvile.

Det nye året

Det å begynne et nytt år er alltid en spennende øvelse. For de aller fleste utgjør nok ikke årsskifte en vesentlig stor forskjell på livets levemåte, men for en del av oss representerer det en nyorientering. Det kan være noe nytt, en ny start, en ny begynnelse. Har man hatt et tøft år, vil håpet være at det neste vil betone seg annerledes. Mennesker er alltid underveis, alltid på vandring og det er gode år og vonde år i et menneskets liv. Dette er noe som hører alle tider og steder til. Og dette blir da en viktig kontekst til gudstjenesten. Kanskje er folk på gudstjeneste med behov for å takke for året som har gått, eller er grunnen kanskje lengselen og bønn om trygghet, håp og mot for det usikre som kommer. Konteksten er viktig; og preken teksten denne dagen utfordrer oss på hva som betyr noe, ikke minst i livets sammensatthet.

Teksten

Hvem er de vise og de forstandige? Og hvem er umyndige små? Her er vi i dikotomien mellom de skriftlærde og lederne av samfunnet, og de fattige, syke, umyndige og undertrykte. De førstnevnte la stadig vekk byrder på dette „folket“ og Jesus protesterte kraftig mot en slik samfunnsordning. Jesus snur det hele opp ned; og denne teksten gir en tydelig retning for hvem det er Jesus kom for; budskapet blir åpenbart for de *umyndige små*, men skjult for de *vise og forstandige*. Jesus tilbyr hvile/pause – og annet åk enn det dagliglivet trer ned over dem. Dette åket er godt, og noe helt annet en verdens kvaler. Det er ikke slik at livet nødvendigvis blir enkelt, men Kristus tilbyr frihet og ikke tvang. Som et eksempel er sabbatsreglene; der de skriftlærde (vise og forstandige) heller håndhevet loven for lovens skyld enn for ta vare på de små som åpenbart trengte hjelp. Og det er her forskjellen ligger mellom det gamle og det nye åk; Jesus bryr seg om mennesker, ja elsker folket. Han kre-

ver nok ikke mindre av folk, men han gjør det med kjærlighet. Derfor blir åket lettere, da man kan være sikker på at Jesus gjør det til de „små og umyndiges“ beste.

Livets pause

Gjennom teksten tilbyr Jesus en trygg havn – og viser også styrken i det kristne budskapet, som ofte kan være i sterk kontrast til en ofte vanskelig verden. En som har erfart dette og løftet det fram er den tidligere tyske biskopen Margot Käßmann. Hun gikk av som biskop etter å ha kjørt med promille. Der Spiegel interjuvet henne og spør:

„Hvilken rolle spiller Deres tro for Dem i en slik situasjon?“

Käßmann svarer:

„For meg spiller den en stor rolle...Angrepene, skammen og spotten kan et menneske bære bedre når en har en kristen tro som sier at et menneskes verdi er uangripelig fordi det er Gud som gir mennesket dets verdi!“

Slike historier og vitnesbyrd fra mange mennesker forteller om liv som er sammensatt og utfordrende. Liv som også kan totalendres. Vi har denne høsten blitt kjent med mange som har måtte gjøre enorme endringer i sine liv når de dro på den farefulle flukten fra sine hjemland. Ut i det ukjente. Livet tar vendinger, og et nytt år kan være en tur ut i det ukjente. Kirkerommet, og feiringen rundt evangeliet om Jesus Kristus kan derfor være det som gir en pause i tilværelsen. Det som gir håp og mot til å møte alt det nye. For som Käßmann sier; igjennom troen formidles menneskets verdi – i kraft av det å bare være et menneske.

Kristus sier:

Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.

Det opprinnelige greske ordet for er brukt her er *pausis*, pause. Hvilen som en pause. Kristus bærer oss; og derfor trenger ikke vi å bære alt alene. Vi blir stadig påminnet livets realiteter, og vi blir stadig påminnet vår felles sårbarhet som menneskeborn

på jorda, og at vi er i slekt med alle som strever med sykdom, nød og urettferd. Vi trenger alle pause – vi trenger alle en favn å hvile imot. I Kristus finner vi denne favnen, Kristus som er *mild og ydmyk av hjertet*, og her sier han, *skal dere finne hvile for deres sjel*.

Avslutning og salmeforslag

Jeg avslutter der jeg begynte, med Stein Mehrens dikt. Sett inn i sammenhengen med dagens prekentekst blir dette også et Kristus-dikt, og kan være en fin inngang til preken på denne gudstjenesten:

*Jeg holder ditt hode
i mine hender, som du holder
mitt hjerte i din ømhet
slik allting holder og blir
holdt av noe annet enn seg selv
Slik havet løfter en sten
til sine strender, slik treet
holder høsters modne frukter, slik
kloden løftes gjennom kloders rom
Slik holdes vi begge av noe og løftes
dit gâte holder gâte i sin hånd.*

Som salmer denne dagen kan man for eksempel anvende: Nr 70 „Djupaste mørker ligg over jord“, Nr. 459 „Gud er din hvile“, Nr. 431 „La oss vandre i lyset“, Nr. 455 „Fall til ro“ (spesielt hvis det er kveldsgudstjeneste), Nr. 48 „Deilig er jorden“.

*Solveig Fiske
Biskop i Hamar
solveig.fiske@kirken.no*

Nyttårsdag

Nyttårsdag / Jesu navnedag – Fredag 1. januar 2016

Lesetekster:

Salme 72,17–19 Hans herlige navn

Rom 10,8b–13 Rik nok for alle

Evangelietekst:

Matt 18,19–20 Samlet i mitt navn

I Landstads (og Landstads reviderte) salmebok var den første salmen «I Jesu navn skal all vår gjerning skje». Valget var ikke tilfeldig. Denne nyttårssalmen var Landstads programerklæring for sin salmebok. Den er uttrykk for tilknytningen til Jesus. Men den knytter seg også til den gamle bibelske forståelsen av navnet som uttrykk for personen. Denne sammenhengen mellom navn og person, og i det hele tatt navnets betydning er helt sentral både for omtalen av Gud og i beskrivelsen av Jesu forbindelse med Gud. Derfor gir det mening at nettopp Nyttårsdag også heter Jesu navnedag.

Alle de tre store festene i kirkeåret har sin oktav, der tema for festen tas opp igjen, gjerne fra en litt annen kant. Nyttårsdag er juledagens oktav; den åttende dag som er uttrykk for at en ny tid begynner. Dermed er det ikke på juledagen (slik man logisk sett gjerne kunne tenke seg) men på den dagen festen så å si konkluderer, at det nye året også begynner. Det er dessuten etter jødisk skikk Jesu navnedag, dagen da han ble omskåret og dermed ikke bare fysisk, men også sosialt kom inn i verden og ble gitt et navn (jf Luk 2,21). Dermed har tema for nyttårsdagen tradisjonelt kretset rundt Jesu navn. I tredje rekke er tematikken for alle tekstene nå knyttet til en bestemt innfallsvinkel på navnet, nemlig

den kraft som finnes i det.

Navnet var i bibelsk tid mye viktigere enn i dag. Det var sterkt knyttet til identiteten og var med på å definere identiteten. Slik var det også med Guds navn. Navnet ble i den grad identifisert med Gud at det representerte Gud. Guds kraft og hellighet smittet dermed over på navnet. Det medførte blant annet at en gjerne omskrev gudsnavnet på ulikt vis. JHWH ble typisk omskrevet til Adonaj, Herren,¹ en betegnelse som altså har holdt seg i bibeloversettelsene.² Men navnet blir i GT gjennomgående også brukt som en omskrivning og/eller forsterkning betegnelsen på Gud selv. Et typisk eksempel er dagens GT-tekst fra Salmenes bok, hvor parallellismene i hvert vers betegner vekselvis Gud og Guds navn.

Den sterke tilknytningen mellom navn og person er også en del av den nytestamentlige verden. Jesus blir på flere vis identifisert med Gud via navnet. Blant annet er det tydelig at betegnelsen «Herre» spiller på det. Et av de stedene det kommer frem på en ganske subtil måte er nettopp dagens andre lesetekst. Bruken av betegnelsen «Herre» i vers 9 må naturlig knytte seg til den samme betegnelsen i vers 12 og 13. Dermed utvikler begrepet seg fra å kunne tolke Herre i mer «jordisk» forstand til en tydelig identifisering med Gud: «Hver den som påkaller Herrens navn skal bli frelst» (Joel 3,5)

Dette bygger godt opp om evangelieteksten i Matteus. Sammenhengen er undervisning av disiplene, og deres ansvar som ledere i menigheten. I avsnittet før har Jesus forkynt for dem om binde- og løsemakten. Det er altså ikke noe som blir sagt til en liten flokk som skal bli oppmuntret til å be selv om de er veldig få, slik vi ofte – mer eller mindre alvorlig – bruker det. Snarere er det et ord til disiplene om kraften ved å komme sammen i Jesu navn: «Dersom to av dere er blitt enige ... skal de få det av min Far i himmelen» Jesu navn har stor makt til å beskytte og hjelpe.

Så blir da også Jesu navn brukt av den kristne menighet, som disiplenes etterfølgere, på den måten. Som bønn om beskyttelse, som et uttrykk for tilhørighet og for tillit. Det er lærdom tilbake fra kirkefedrene at alle bønner skal skje i/ved Jesu navn (*Til Faderen ved Sønnen i Den hellige ånd*). Både i og utenfor salmeboken er det utallige salmer og sanger som på forskjellige måter tematiserer ulik bruk av Jesu navn på denne måten, ja bruken er

så vanlig eller vi kunne si grunnleggende at den er gått inn som en del av den lettere bannskapen: «I jøsse navn». Dette siste peker på hvordan Jesu navn også er blitt brukt som besvergelse, for å binde onde krefter.³

Hvordan skal vi så i vår tid bruke eller forholde oss til Jesu navn? Jeg tenker at det å be i eller å bruke navnet er sterkt beslektet med det å tegne korsets tegn over meg. Det minner meg om dåpen og ordene om at jeg skal tilhøre Jesus Kristus og tro på ham. Det blir så å si en påminnelse om evangeliet, som ideelt sett kan prege og ramme inn hele livet. Dermed gir det svært god mening å si dette nettopp på den første dagen i året.

Det gir også mening å si eller synge «I Jesu navn skal all vår gjerning skje». Akkurat denne salmen er riktignok tatt ut av den nye salmeboken, hovedsakelig på grunn av en svært krevende melodi, men det er flere salmer for Jesu navnedag/Nyttårsdag (N13 82-87) som på ulikt vis tematiserer bruken av Jesu navn, og på en god måte fyller ut tekstene for dagen. En mulighet er også N13 631 Det er makt i de foldede hender. Ellers bør julen klinge med på denne dagen, gjerne først og/eller sist.

Fotnoter:

1- Etter at man begynte å sette inn vokaltegn i den masoretiske teksten rundt det 9. århundre ble gudsnavnet påført vokalene fra Adonaj. Dette førte i sin tur til at bibelforskere tidligere feilaktig antok at navnet skulle uttales Jehovah. En nyttig kunnskap å ha dersom man skulle få et Jehovas vitne på døren...

2 - For den som vil fordype seg mer i dette anbefales en bok som fascinerte meg i studietiden, nemlig *Namnet och Närvaron* av Tryggve Mettinger. Den er kopiert i sin helhet og finnes på nettet: <http://www.bibeln.se/bibelvetenskap/bocker/2013/03/02/tryggve-mettinger-namnet-och-narvaron-1987/>

3 -Blant de mer kuriøse norske eksempler på dette i vår tid er da den «fullevangeliske» pastor Hans Bratterud i 1992 ble involvert i et bankran. Bratterud pekte på den bevæpnede raneren og ropte: -Jeg binder deg i Jesu navn! I forfjamselsen som fulgte så en av de andre bankkundene sitt snitt til å denge raneren i hodet med en søppelbøtte.

Jørund Østland Midttun
Seniorrådgiver, Kirkerådet
jormid@msn.com

Kristi åpenbaringsdag

Kristi åpenbaringsdag – Søndag 3. januar 2016

Lesetekster:

Jes 51,4–8 Min frelse varer fra slekt til slekt

2 Kor 4,1–6 Kristi herlighet (prekentekest)

Evangelietekst:

Joh 12,42–47 Som lys er jeg kommet til verden

Dagen

Dagen er første søndagen i det nye året og innleder åpenbaringstiden i kirkeåret. «*Kristi åpenbaringsdag*» har røtter helt tilbake til 100-tallet. Opprinnelig ble åpenbaringen (*Epifania Christi*, *Epifania Domini*) og Kristi fødsel feiret på en og samme dag, den 6. januar. Det var både en fødselsfest og en feiring av Jesu dåp, da Jesu ble proklamert som Guds sønn. Denne tradisjonen er opprettholdt i den armenske kirken.

I Vestkirken ble feiringen av Jesu fødsel flyttet til 25. desember ca år 325. Den 6.januar ble viet minnet om de vise menn.

Hos oss var Kristi åpenbaringsdag høytidsdag frem til 1770, da den ble flyttet til søndagen etter 6. januar. Dagen beholdt navnet *Hellige Tre Kongers Dag* helt frem til 1918. Da ble dagen igjen flyttet, nå til første søndag etter nyttår og fikk igjen navnet *Kristi åpenbaringsdag*.

Åpenbaring

Hva betyr «åpenbaring»? Selv om vi med uttrykket «det er åpenbart» kan mene at noe «er helt innlysende», sier ordet «åpenbaring» ikke at noe nødvendigvis følger logisk av noe annet.

Nei, ordet «åpenbaring» har et teologisk innhold. Det betegner et mysterium, at det som blir åpenbart meddeles fra guddommen til menneskene. Vi snakker om åpenbarings-religionene jødedom, kristendom og islam, fordi disse religionene går ut fra at den hellige Gud har grepet inn med ord og gjerning og dannet historie.

Vil det at det er en spesiell *Kristi åpenbaringsdag* måtte prege gudstjenesten og prekenen på noen måte? Spørsmålet bør stilles, så får enhver i praksis svare så best hun/han kan. Det skyldes respekten og ærefrykten for det numinøse, for det «hellige andre», for åpenbaringen. Særlig på denne søndagen bør ikke det kjekke, selvfølgelig og selvinnyttende, heller ikke det banalt hverdagslige, prege gudstjenesten. Åpenbaringen er noe annet. Det er det mysteriøse, «hellige andre». Det bør prege både fremføringen av liturgien og prekenen, for at denne søndagen skal få være en *Kristi åpenbaringsdag*.

Lesetekstene

Denne søndagen skal det prekes over et avsnitt fra brevlitteraturen, det som i gudstjenesten vanligvis er 2. lesetekst. Prekenteeksten er denne søndagen 2. Kor. 4,1-6. Lesetekstene er Jes. 51,4-8 og Joh. 12,42-47.

I hvilken rekkefølge skal tekstene leses denne søndagen? Det finnes sannsynligvis en veiledning fra Kirkerådet om dette (som jeg ikke kjenner til). Jeg regner med at den sier at rekkefølgen skal være slik som den forrige liturgikommisjonen bestemte, nemlig at prekenteeksten skal leses etter de andre tekstene. Vår kirkes kjente liturgiker, Helge Fæhn, stemte den gang (før liturgireformen av 1977) mot en slik veksling i rekkefølgen. Både av pedagogiske og liturgiske grunner mente han at lesningene i gudstjenesten alltid skulle komme i samme rekkefølge. (*H. Fæhn: Messe med mening*). Enhver bør tenke igjennom om ikke Fæhn her har et viktig poeng.

«Det hellige andre»

Preges lesetekstene av det ovennevnte «hellige andre»?

Ja, det aspektet mener jeg er med. I avsnittet fra Johannesevangeliet (12,42 – 47) fremgår det at medlemmer av Det høye råd, den tidens øverste politiske, juridiske og religiøse myndighet,

trodde på Jesus. Men de turte ikke bekjenne det av frykt for fariseerne. I følge teksten roper Jesus da ut: «Den som tror på meg, tror ikke på meg, men på ham som har sendt meg. Og den som ser meg, ser ham som har sendt meg» (v. 44f). Dette er en typisk johanneisk formulering. Mer enn tretti ganger i Johannesevangeliet benevner Jesus Gud som «han som har sendt meg.» Å «se» uttrykker hos Johannes mer enn bare det fysiske. Vel så viktig er den åndelige innsikt og dybde, nærmest i betydningen «å tro». Men motet til å bekjenne det eller den en tror på kan svikte, når ens maktposisjon er truet. Samfunnets ledersjikt ville heller ha ære fra mennesker enn ære fra Gud»(v 43). Kanskje så de ikke «den hellige andre» i mennesket Jesus.

Den gammeltestamentlige teksten er fra Deutrojesaja (51, 4-8). Israelfolket er i landflyktighet, i fangenskap i Babylon. Inn i situasjonen deres kommer åpenbaringsordet fra Herren. Det uttrykker at fangenskapet er forbi, at det vil skje noe nytt, noe skapende, noe håpefullt: «Lytt til meg, mitt folk brått gjør jeg min rett til lys for folkene.... min rettfærd er nær, min frelse bryter fram....» Den «hellige andre» skaper en ny, en annen tilværelse enn den Israelfolket er i.

Prekenteeksten

Prekenteeksten er en del av et større forsvar Paulus fremsetter for sitt apostelembede (2. Kor. 2,14 – 7,4). Paulus stiller seg kritisk til anklagene menigheten har rettet mot ham. Anklagene synes å være at Paulus både mangler en juridisk (3,2: 11,22) og en åndelig (12,11 f) legitimitet for sitt embede.

I sitt forsvar bretter Paulus ut et frelseshistorisk lerret (3,1 – 4,6) som begrunnelse for sin tjeneste. Fordi Gud selv har gitt denne tjenesten en større herlighet enn den tjenesten Moses hadde i den gamle pakt, så kan ikke apostelembede være avhengig av «ytre ting» (jfr.3,6). Det evangeliet han forkynner er skapende og virkekraftig. Det har ført til at menigheten i Korint er dannet. Menigheten er selv et «anbefalingsbrev.... ikke skrevet med blekk, men med den levende Guds ånd, ikke på steintavler, men i hjerter, på tavler av kjøtt og blod...» (3,2ff). Ja, denne Guds gjerning, som utgår fra Kristus og som Paulus er et redskap for, benevnes til og med som en ny, endegyldig skapelse (4,6).

Formuleringen «Gud.. sa: «Lys skal stråle frem fra mørket» (4,6) viser til skapelsesberetningen, Genesis 1,2f. Her begrunner formuleringen aposteloppdraget til Paulus. Frelsesbudskapet om Jesus Kristus skal etter Guds skapervilje bre seg ut over den mørke, vantro verden. Slik som en gang Skaperens ord lot lys stråle frem fra mørket, så trenger nå lyset inn i menneskers hjerter der apostelen taler på Jesu Kristi oppdrag.

Dette er ikke noe Paulus og brevets medforfatter Timoteus har vært i stand til å tenke ut på egen hånd. Nei, sier Paulus, «det er Gud som har gjort oss i stand til det, han som også gjorde oss til tjenere for en ny pakt som ikke bygger på bokstav, men på ånd. For bokstaven slår i hjel, men Ånden gjør levende»(2,5f). Den tjenesten Paulus og Timoteus utfører er en Åndens tjeneste.

Derfor, sier Paulus og Timoteus, «mister vi ikke motet. For Gud har i sin barmhjertighet gitt oss denne tjenesten» (4,1). Mens «mange andre vil gjøre penger på Guds ord» (2,17), så tar Paulus og Timoteus avstand fra alt som ikke tåler lyset. De forfalsker ikke Guds ord. (4,2).

I formuleringen «vi forkynner ikke oss selv, men Jesus Kristus som Herre» ligger en skjult anklage om at det fins andre i menigheten «som forkynner seg selv» og som vil være herrer over andres tro (jfr. 1,24). Paulus og Timoteus forstår seg derimot som Jesu Kristi forkynnere. Det får følger for deres livsførsel. De forkynner åpent. De bruker ikke knep. Og fremfor alt: De hersker ikke over menigheten. I stedet sier de: «Vi forkynner.... oss som tjenere for dere...» Men at de er tjenere for menigheten betyr ikke at menigheten er herre over dem. Nei, Jesus Kristus er deres Herre og de er menighetens tjenere – for Jesu skyld (4,5).

Selv om Paulus og Timoteus åpent legger sannheten frem, så alle mennesker kan dømme etter sin samvittighet, så er evangeliet likevel skjult for noen, «... for dem som går fortapt» (4,3). For dem er ikke bare evangeliet skjult. Også tankene deres er forblindet. «Denne verdens gud har blindet de vantros sinn, så de ikke ser lyset som stråler frem fra evangeliet om Kristi herlighet..» (4,4). Merk koblingen mellom sinn (tanke) og syn.

Hvem er „denne verdens gud“? Uttrykket finnes ellers ikke

i Det nye testamente. Johannesevangeliet bruker betegnelsen «denne verdens fyrste» eller «denne verdens herre» (12,31; 14,30; 16,11). Det spesielle er at Paulus bruker ordet gud (θεός) her. Det *kan* tyde på at han ikke var monoteist (trodde at det bare eksisterer én eneste gud), men monolatrisk (bare én Gud skal æres). Uttrykket er ellers preget av apokalyptisk tankegang: Denne verden (αἰών) er gudløs og skal forgå, når Gud endelig lar den kommende verden bryte frem. Det er et sterkt misjonsmotiv i hele preteksten.

Til ettertanke

Kristi åpenbaringsdag er den første søndagen i det nye året. De fleste som kommer til kirke vil være opptatt av hvordan det nye året vil bli. Private problemstillinger (sykdom, arbeid osv) kverner i hodet på mange. Også samfunnsmessige spørsmål (flyktningene, klima ol.) opptar folk. Noen vil også ha spørsmål om Den norske kirkes fremtid i tankene.

Uansett problemstilling, svaret kan ikke preges av hva som er ønskelig eller mulig. Spørsmålet er derimot: Hvordan kan kirken nå være tro mot sitt oppdrag? Hva betyr det i dag å bekjenne Jesus Kristus og å ha Han til herre? Hva betyr det i dag at kirken er en misjonerende kirke?

Målet må være at hele menigheten, ikke bare presten og kirkelige ansatte, omfattes av spørsmålet. Predikanten skal ikke rettferdiggjøre seg overfor menigheten. Snarere må prekenen føre til at begge, både predikanten og tilhøreren, sammen forstår hva som er deres oppdrag for verden – «for Jesu skyld». Da må man også være klar over hvem man har fått oppdraget av. Det er dypest sett ikke av mennesker, ikke engang av organisasjonen kirken, men av Gud. Derfor «må vi ikke forkynne oss selv, men Jesus Kristus som Herre».

En underliggende utfordring ligger i samtlige tekster for denne dagen, og ikke minst i preteksten: Fremtidens kirke kan bare være en tjenende kirke.

Det betyr for det første at bare Jesu Kristi ord kan skape en fremtid for kirken. All reformiver vil gå på tomgang og bli en opportunistisk «forkynnelse- av-seg selv», hvis den i stedet for å orientere seg ut fra Jesu ord, bare skjeler til det folk i øyeblikket vil ha.

Det betyr for det andre at Kristi ord skaper en tjenende kirke. Kirkens troverdighet er avhengig av i hvor stor grad den har omsorg for andre. Kirken er ikke til for sin egen skyld. «Kirken er bare kirke når den er til for andre» som Dietrich Bonhoeffer skriver i fengselsbrevene til sin venn, Eberhard Bethge. Respekt, ydmykhet og ærefrykt overfor Guds åpenbaring, tjeneste for andre – for Jesu skyld – og ønsket om at evangeliet skal nå flere, er ikke det sammenfatningen av forkynnelsen Kristi åpenbaringsdag?

Litteratur:

Helge Fæhn: *Messe med mening*. Oslo 1998

Adolf Schlatter: *Paulus der Bote Jesu. Eine Deutung seiner Briefe an die Korinther*, 1969

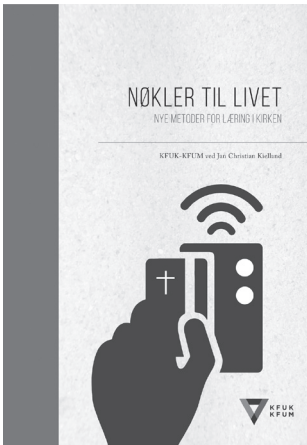
Dietrich Bonhoeffer: *Motstand og hengivelse*, Oslo 1976

Eberhard Bethge: *Gottesdienst in einem säkularen Zeitalter – wie Bonhoeffer ihn verstand i „Religionsloses Christentum“ und „Nicht-religiöse Interpretation“ bei Dietrich Bonhoeffer*, WBG, Darmstadt, 1990

Finn-Ove Brandvold

Sogneprest i Holleby og Soli

finn-ove.brandvold@sarpsborg.com

-
- Knytter kristen tro til det konfirmanter helst vil lære om*: vennskap og meningen med livet.
 - Opplegg for over 50 timer kunnskaping med ungdom.
 - Omsetter forskning på læring i kirken til konkrete metoder.

Pris: 299 kr

KJØP BOKA HOS VIVO
eller på
BUTIKK.KFUK-KFUM.NO

* IFØLGE KIFO OG KUNS KONFIRMANTUNDERSØKELSER I 2007/2008 OG 2012/2013.

Bokomtaler

Predigen lehren

Meyer, Peter/Oxen, Kathrin (Red.), *Predigen lehren. Methoden für die homiletische Aus- und Weiterbildung*, Kirche im Aufbruch 17, Leipzig 2015.

Overalt, så kan det se ut som, er det fokus på homiletikk og særlig på prekenen, og da igjen, på prekenfremførelsen. Også her i Nytt norsk kirkeblad var det fremtredende, flere innlegg beskjefteget seg med spørsmålet om manus er et gode, noe predikanten bør ha, eller bare kan ha eller helst ikke bør ha. Bakgrunnen for diskusjonen er ganske visst å spore tilbake til etterutdanningskurset «Ord blir kropp» og prekenslamarrangementet som vokste ut av det. Og jeg treffer det økte fokus igjen, som medlem av regionalt etterutdanningsutvalg i Oslo ser jeg at det er mange som søker det nevnte kurset. Prekenen er viktig, Det norske prekeskapet en av de store og aktive gruppene på facebook, selv om en tar høyde for at mange av medlemmene aldri kommenterer på andres innlegg eller legger ut egne prekener – det er spennende å følge med, det som gjøres ganske så ofte oppleves nok både som gøy og givende, men også som krevende, og det veldig mange holder det skjult. Det gjelder både «resultatet», prekenen, og veien dit, forberedelsene.

Boken som nettopp ble utgitt av Kathrin Oxen, lederen for *Zentrum für evangelische Predigtkultur der EKD* (De evangeliske kirker i Tysklands sentrum for evangelisk prekenkultur) i Wittenberg, og av Peter Meyer, som etter sitt empirisk-homiletisk doktorgradsarbeid var ansatt ved senteret, minner på velgjø-

rende vis om at det økte fokus på ingen måte er et særnorsk fenomen.

Med utgangspunkt i målsettingen at prekenarbeid og preken kan dra nytte av mangfoldet av teoretiske tilnærminger, tilbud, ideer, kurs og seminarer om mangfoldet blir kjent og blir satt i en samtale med hverandre (16), med vissheten om at predikanten, ikke lenger nødvendigvis er prest/teolog (16f.), at predikanten aldri er utlært og at reformer, hendelser i biografi-en og i samfunnet preger prekenstilen (18), samt at «'fremførelsen' av prekenen har fått status av en homiletisk essensielt kategori» (28), presenterer de to utgiverne 39 bidragsytere som får rundt 340 tekstsider å boltre seg på.

Det kan virke ganske mye, samtidig gir det ikke mer i underkant av ti sider til hver og en. Tekstene er korte, som oftest konsise, følger et enhetlig mønster, er skrevet på et flytende og greit språk – og så klart: noe har en lest andre steder, noe virker opplagt, men samtidig gjør nettopp denne innretningen boken brukervennlig. En må ikke lese fra begynnelsen til slutten, en kan hoppe inn her og kan hoppe inn der, også når en sitter og forbereder preken og er trenger en idé til å jobbe seg videre.

Klar og strukturert

Disposisjonen er klar og strukturert, boken deles i tre store kapitler.

Det første kapitlet tar for seg «et blick på landskapet av homiletisk etter- og videreutdanning» (21), forskjellige steder som gir eller inviterer til homiletisk arbeid presenterer seg selv. Alle som har hatt veilederansvar for praksisstudenter vil ha glede av Jan Peter Grevels tekst (58–64) som beskriver egne erfaringer som veileder, i forholdet mellom han, den som skal lære å preke og ikke minst i forhold til menigheten og dens avgjørende rolle. Og et eksempel til, Jutta Beldermann skriver om homiletisk arbeid i rammen av diakoniutdannelsen (71–77), kan hende uvant for noen, men vi prester er altså ikke lenger enerådende på prekenfeltet.

Det andre kapitlet har et metodisk-didaktisk tyngdepunkt, er med avstand det mest omfangsrrike. Derfor er det til hjelp at kapitlet er delt i seks såkalte brennpunkter. Det første er

opptatt av homiletisk orientering, så gir Susanne Platzhoff (95–98) en fremstilling av en metode som skal hjelpe å jobbe med egen prekenbiografi, det andre brennpunkt går enda sterkere inn på predikanten, om det nå er tenkt å komme seg ut av en fastlagt ramme med hjelp av en billedbetragtning (Bettina Schwietering-Evers/Olaf Trenn, 129–135) eller å lese deler av *Moby Dick* for å lære noe om miljøfokusering (Maike Schult, 136–140). Det tredje brennpunktet byr på forskjellige metoder til tekstarbeid, mens det fjerde argumenterer for situasjonens betydning for prekenarbeidet og prekensituasjonen, det femte gir eksempler på skriveøvelser og forberedelsesmetoder i prekens skrive- og tilblivelsesprosess, herunder hører fokus på rom og kropp og kommunikasjon. Det siste brennpunktet kommer inn på gjensidig veiledning og – det med også med tanke på *Det norske prekeskap* – en morsom tekst av Karl Friedrich Ulrichs (297–301) som beskriver hvordan en kan jobbe konstruktivt med en «stjålet» preken.

Det tredje kapitlet våger et blikk utover, det presenteres sveitsiske, afrikanske, engelske, svenske, US-amerikanske og norske perspektiver. Sivert Angel (344–354) gir en presentasjon av nettopp kurset «Ord blir kropp». Spannende er teksten ikke på grunn av det, kurset kjenner de fleste av oss til, vi har lest presentasjonen. Spannende er innledningen og beskrivelsen av bakgrunnen for kurset. Angel skriver for et tysk publikum, beskriver norsk prekenpraksis og på dens bakgrunn kurset. Han veier gudstjenestereformens partisipasjonsideal opp mot prekenhverdagen og han skriver: «Selv om de anstrenger seg å komme forventningene i møte, presenterer norske predikanter deres prekener ofte uten å tilkjenne oppmerksomhet for deres tilhørerskare.» (345) Grunnen til dette finner Angel i det lange akademiske utdanningsløpet som fører til at predikanten snakker «ut av prekenforberedelsens situasjon, med hennes/hans tanker fortsatt på kontoret, med en på dette stedet antisipert iakttagelse av tilhørerne» (348). Mot dette settes «Ord blir kropp», en preken uten manus gir mulighet for predikanten «å erfare prekenens fysiske og interpersonale dimensjon» (349). Prekenen, det å preke er mer enn et kognitivt budskap (352f.) Kjenner vi, som «norske» predikanter, oss igjen i dette, er det nytt, trenger vi det? Tyder søkermassen på kurset

på det? Er turen til USA utslagsgivende for målsettingen? For dette er nok det mest ekstravagante en kan finne i boken, at en drar så langt av gårde. Eller er det her REU-medlemmet som spør og som veier opp det finansielle mot faglig utbytte? Men, og det blir tydelig: kurset viser at PTS og Angel er del av en homiletisk trend og de er på spor av noe viktig, samtidig kan og bør kurset ta opp inspirasjon fra andre metoder, teorier og steder slik de blir beskrevet i boken.

Selv om boken i utgangspunktet er skrevet med tanke på dem som står i en undervisningssituasjon, er boken blitt en skattkiste hvor en kan finne mye nyttig til eget prekenarbeid – inklusive muligheten til å laste ned tilleggsmateriale til de presenterte metodene fra en egen nettside. Til en pris på € 19,90 (ca. kr. 200,-) er dette mye moro for lite penger.

Carsten Schuerhoff
Kapellan, Østre Aker og Haugerud sokn
cs544@kirken.no

De glemte sørgende

Eva Steinkjer og Stine Tragethon: *De glemte sørgende. Etterlatte barn ved selvmord*, Prosjektforlaget ÅPENHET 2015. 77 sider.

Jeg sitter med ei vakker bok i hendene. Det er tekst, det er flotte portrettfotografier og innbydende layout. Ei vakker bok om et ikke fullt så vakkert tema: Etterlatte barn ved selvmord. Boka har hovedtittel *De glemte sørgende*, og den sier oss noe om sorg, om noen som er glemte, noen som er oversett og ikke husket på. Noen som ikke har fått kommet til orde – før nå.

Jeg blar gjennom boka før jeg begynner å lese. Jeg har sett noen av fotografiene før. De ble stilt ut på Trondheim folkebibliotek i høst, som en del av Verdensdagen for psykisk helse 10. oktober 2015, der jeg var innom for å kikke på utstillingen og hilse på forfatteren. Det jeg legger merke til når jeg blar i boka er, foruten fotografier av flotte, norske barn og ungdommer, det fjærlette designet. Ja, faktisk er det en fjær som går igjen på en del av sidene, spesielt der et nytt kapittel begynner, det er markert med en nesten blank side bare med kapittelever-skriften og denne fjæren. Det kan kanskje trenge ettersom dette er et tungt tema. Når jeg begynner å lese oppdager jeg at boka også er "lett". Den er engasjerende og lett skrevet, og jeg leser videre. Det er en fin veksling mellom litt fakta og mest forfatterens egen historie. Og så er det de flotte

portrettfotografiene som nærmest forteller sine egne historier. Dette er ingen fagbok, men personlige glimt fra mennesker som er glemte sørgende. Hvem er disse glemte sørgende? "Barn og unge som mister foreldre eller venner etter selvmord, er blitt omtalt som de glemte sørgende, fordi de ofte blir oversett, ikke er blitt nådd eller blitt ivaretatt godt nok av voksne personer i sine omgivelser" for å bruke forfatterens eget sitat (s. 16) fra Kari Dyregrov sin artikkel *Psykososiale belastninger for unge etterlatte ved selvmord: Ønsker om bistand fra hjelpeapparatet* i Tidsskrift for Norsk Psykologforening (vol 45, nr. 1, 2008). Forfatteren Eva Steinkjer er selv en glemte sørgende. Hun mistet faren sin i selvmord da hun var fire år, og hun skriver helt på slutten av boka at det har tatt henne mer eller mindre 50 år å eie sin egen historie. For henne er boka en del av dette arbeidet. Stine Tragethon som har fotografert portrettbildene er også en glemte sørgende. Da de to møtte hverandre ble boka født, etter at forfatteren hadde gått svanger med den i 27 år etter at hun skrev den første teksten om å være en glemte sørgende. Og det er nettopp møtene som er viktige for disse to som har laget boka. Levende møter, lærende møter, berørende møter, det vi ofte kaller ekte møter, møter som beriker og utvider våre liv og vår forståelse av eksistensen. Møter med mennesker, der mange av dem også er glemte sørgende. I teksten møter vi Eva og hennes historie der hun i nåtidsperspektiv gir oss glimt fra oppvekst og voksenliv slik det har vært til nå. Hennes møter med mennesker som hver på sitt vis har hjulpet henne med å finne biter i puslespillet som avtegner hennes tidlige barndom og erfaringen med farens selvmord og å leve videre med den. Vi blir vitne til noen av Evas møter med sin mor som dør underveis mens boka blir til, og som gjør boka ekstra eksistensiell. Eva er nå en voksen kvinne, men har hatt og har fortsatt et såret indre barn.

Barnet er fire år gammelt. Tidligere var det taust. Det var omgitt av tabuer. Nå har det indre barnet fått en stemme. Det har fått en stemme ved at Eva har skrevet boka. Boka gir også stemme til andre glemte sørgende, voksne så vel som barn, og til barn som er sørgende. Eva Steinkjers og Stine Tragethons ønske med boka er "å bidra til at selvmord og det å være etterlatt eller berørt barn, utvikler seg fra tabu til tema" (s. 12). Det håper jeg de klarer. I hvert fall har prosessen med å lage boka bidratt til det. Stines fotografier er resultat av reiser rundt i landet og hennes møter med mennesker som har opplevd selvmord i nære relasjoner. Bildene viser "vanlige" mennesker som du og jeg og våre barn kan kjenne seg igjen i. Portrettbildene er ledsaget av enkle setninger sagt av dem som er portrettert. Fotoprojektet hennes har samtidig vært en del av hennes eksamensoppgave ved en fotoutdanning. Eva og Stine gir gjennom boka "ansikt til barn som hver dag går blant oss. Eller til voksne som bærer på et indre barn som har opplevd, og kanskje til og med glemt, selvmordhendelsen" (s. 12). Forfatteren av boka, pedagog, psykodramaterapeut og estetisk veileder Eva Steinkjer har sammen med fotograf Stine Tragethon laget ei bok som først og fremst henvender seg til barn som har erfart liknende hendelser, barn som kan kjenne seg igjen, barn som har blitt voksne og som ennå ikke har delt sine erfaringer med andre. Jeg synes også boka har mye å bidra med for dem av oss som ikke har liknende erfaringer, men som i vårt virke møter mennesker i sorg etter dødsfall, barn og unge i mange sammenhenger, og voksne som bærer på ulike livserfaringer, voksne som kanskje har et lite, såret barn inni seg. Boka kan være fin å ha og vise til sørgende barn og voksne slik at de kan kjenne seg igjen og vite at de ikke er alene. Det er ikke tabu å oppleve selvmord, det er bare så uendelig vondt. Med voksne som ser, lytter og møter barna

trenger de ikke å bli glemte sørgende. De blir sørgende. Boka kan være en hjelp for de sørgende, og en hjelp for dem som står rundt de sørgende. Bak i boka har lederen for Unge LEVE, Christoffer Back Vestli, skrevet litt om Unge LEVE, som er en del av LEVE, Landsforeningen for etterlatte ved selvmord. Dette er en nyttig frivillig organisasjon å vite om. For etterlatte og andre interesserte vises det også til inspirasjonskilder, brosjyrer og Internett-lenker der man kan finne informasjon og hjelp videre.

Eva Sofie Berg

Privatpraktiserende kunstterapeut, diplom kunstterapeut MKTFN og prest

eva.berg@online.no

Fremragende
tekstgjennomgang

NNK - 6 2015

Redaksjonen har med glede lest et nytt nummer med en rekke gode tekstgjennomganger. Valge av den mest fremragende falt på Stine Kiil Sagas tekstgjennom for 3. søndag i adventstiden, med evangelietekst fra Joh 5,31-36.

En teoretisk Johannestekst kan være en prøvelse for enhver ambisiøs predikant. Kiil Saga unngår det juridiske og teoretisk «vitneutsagn» og utfordrer frimodig leseren på et langt mer nærgående tema: Vitnesbyrd i dag. Vitnesbyrden få mang en prest i Den norske kirke, kanskje særlig de av oss tilknyttet Teologisk Fakultet, til å kaldsvette. Det kan gi assosiasjoner til kirkelige miljøer hvor troen ikke er gitt som gave i dåpen, men blir til i lokaler med løftede hender og alt annet enn Egil Hovland-salmer. Nettopp derfor fant redaksjonen Kiil Sagas utfordring om vitnesbyrd i dag, aktuell og modig. Kiil Saga spør kontekstuellet med Kirk Franklins ord: «Can I get a witness?» og slår tydelig fast: «For i denne verden, trengs det vitner og vitnesbyrd». Denne gjennomgående tanken i tekstgjennomgangen kan utfordre både predikanter og i neste omgang menigheter i Den norske kirke. På redaksjonsmøtet satte dette igang en samtale om vitnesbyrdets status i Den norske kirke i dag, i en tid da det selvbiografiske står sterkt i andre kulturuttrykk.

Kiil Saga peker videre på hvordan gjerningene vitner i evangelieteksten, og hvordan gjerninger er avgjørende for å vitne i dag. Hun trekker fram et dagsaktuelt vitnesbyrd, som har utfordret dansk offentlighet og som har blitt anmeldt også i NNK, «Jeg møtte Jesus» av Charlotte Rørth, og utfordrer leseren til å lete etter troverdige vitner. Selv finner hun det i Facebook-gruppen «Refugees welcome to Norway» sitt arbeid for flyktninger, Jocye Das i YWCA Bangladesh, som takket nei til en toppjobb i Verdensbanken for heller å tjene folket i

Bangladesh, og teologers arbeid i Sør-Afrika med «Memory Box programme», hvor voksne som er rammet av HIV/Aids, skriver ned familiens historie for at barna skal kjenne sin historie. Avslutningen er tydelig og med retorisk snert: «Jesus trenger dem. Jeg trenger dem. Vi trenger dem. Can I get a witness?»

Vi gratulerer!

Redaksjonen

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
Norsk Kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

50. Man skal lære de kristne, at paven, hvis han kjendte til aflads-prædikanternes blodsugeri, heller vilde, at st. Peters kirke blev brendt til aske, end at den skulde bli bygget med hans faars hud, kjød og ben.

51. Man skal lære de kristne, at paven, som han er pligtig til, ogsaa gjerne vilde, selv om han saa maatte selge st. Peters kirken, dele sine egne penger ud til de folk, som dog nogle aflads-prædikanter nu skaffer af med deres penger.